

Εκπαιδευτικό εγχειρίδιο για επαγγελματίες των ΜΜΕ σχετικά με τη δημοσιογραφική κάλυψη και αναφορά ΛΟΑΤ Θεμάτων

Σύνταξη και επιμέλεια:
Θανάσης Θεοφιλόπουλος

ΚΜΟΠ Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας &
Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Αθήνα, 2019

Funded by the European Union's Rights,
Equality and Citizenship Programme
(2014-2020)

Η έκδοση αυτή εκπονήθηκε με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τίτλο «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (REC). Το περιεχόμενο της παρούσας δημοσίευσης υπάγεται στην αποκλειστική ευθύνη των συντακτών της, και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εκληφθεί ότι αποτελεί άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Εκπαιδευτικό εγχειρίδιο για επαγγελματίες των ΜΜΕ σχετικά με τη δημοσιογραφική κάλυψη και αναφορά ΛΟΑΤ θεμάτων

Σύνταξη και επιμέλεια:
Θανάσης Θεοφιλόπουλος

ΚΜΟΠ Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας &
Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Αθήνα, 2019

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
Ευχαριστίες.....	7
Ομάδες Στόχου.....	8
Μέθοδος.....	9
Πρόγραμμα Εργαστηρίου διάρκειας 1,5 ημέρας.....	12

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: Ημέρα 1η

Ενότητα 1η. Εισαγωγική ενότητα. Έναρξη, εισαγωγικά, παρουσίαση έργου και πρακτικά ζητήματα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Εισαγωγή	14
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Οργάνωση και Παρουσιάσεις Έργου.....	14
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3η: Προσδοκίες και ανησυχίες.....	14
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4η: Εκπαιδευτικό “συμβόλαιο”	15
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5η: Αποτίμηση Εκπαιδευτικών Αναγκών	15

Ενότητα 2η. Βασικές έννοιες: ΛΟΑΤ ορολογία και σχετικά ζητήματα

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	16
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Βασικές έννοιες και ΛΟΑΤ ορολογία	16
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Χρήση κατάλληλης γλώσσας/λεξιλογίου ...	16
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3η: Βασικές οδηγίες στην επικοινωνία	23

Ενότητα 3η. Νομικό πλαίσιο σε εθνικό και διεθνές (ευρωπαϊκό) επίπεδο

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	25
ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	25
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Ορισμοί και διερεύνηση του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου σχετικά με την ρητορική μίσους	25
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Εθνικό νομικό πλαίσιο σχετικά με την ρητορική μίσους.....	27
ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	27

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: Ημέρα 2η

Ενότητα 4η. Αναγνώριση και καταπολέμηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά ΛΟΑΤ ατόμων σε μιντιακό περιεχόμενο

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	29
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Ορισμοί στερεοτύπων – προκαταλήψεων και παραδείγματα	29
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Εντοπισμός στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων.....	33

Ενότητα 5η. Συνεργασία με την ΛΟΑΤ κοινότητα κατά της ομοφοβίας, της τρανσφοβίας και της αμφιφοβίας: Τα μέσα ενημέρωσης ως σύμμαχοι

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	34
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Το παράδειγμα και η εμπειρία εξειδικευμένων μέσων ενημέρωσης	34
ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	35
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Συνεργασία με την ΛΟΑΤ κοινότητα	36
ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	38

Ενότητα 6η. Ολοκλήρωση και αξιολόγηση του Εργαστηρίου

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Ολομέλεια - συζήτηση.....	39
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης	39

Πηγές και Αναφορές 40

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο Αποτίμησης Αναγκών.....	44
Έντυπο 1. Ορολογία	46
Έντυπο 2. Κατάλληλη γλώσσα/λεξιλόγιο	50
Έντυπο 3. Νομικές υποθέσεις	56
Έντυπο 4. Στερεότυπα και Προκαταλήψεις	59
Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης	66

Με την συμβολή των: Eglė Kuktoraitė, Nataša Vajagić

Διορθώσεις: Silvia Žufić Dujmonić, Γιώργος Κουλούρης, Eglė Kuktoraitė, Φίλιππος Παγάνης, Nataša Vajagić

Γραφιστική επιμέλεια: Μαρία Κορμπίλα

Εκδότες: ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας & Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

ISBN:

978-618-83391-3-2 ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας

978-618-82034-9-5 Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης (Ε.Τ.Ηο.Σ.)

Συντονιστής Έργου: Γιώργος Κουλούρης.

Το έργο «Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης (Ε.Τ.Ηο.Σ.)» χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τίτλο «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014 – 2020).

Πρόλογος

Το παρόν εγχειρίδιο εκπονήθηκε με βάση τα ευρήματα έρευνας πεδίου που διεξήχθη σε τρεις χώρες μέλη της ΕΕ - την Κροατία, την Ελλάδα και τη Λιθουανία - στο πλαίσιο του χρηματοδοτούμενου από την ΕΕ έργου με τίτλο «Εξάλειψη Τρανσφοβικών, Ομοφοβικών και Αμφιφοβικών Στερεοτύπων μέσω της καλύτερης εκπροσώπησης στα μέσα ενημέρωσης» (E.T.Ho.S.). Η έρευνα πεδίου περιελάμβανε συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενους φορείς που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης, καθώς και οργάνωση ομάδων εστιασμένης συζήτησης (focus groups), αποτελούμενων από επαγγελματίες και φοιτητές-ριες σχολών δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης.

Οι κύριοι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι:

- Να αυξήσει την ευαισθητοποίηση των (μελλοντικών) επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης σχετικά με τα φαινόμενα ομοφοβίας, τρανσφοβίας και αμφιφοβίας γενικότερα, αλλά και ειδικότερα σχετικά με το περιεχόμενο και το πλαίσιο στο οποίο γίνεται η αναπαραγωγή αυτών από τα μέσα ενημέρωσης.
- Να βοηθήσει τους/τις (μελλοντικούς-ες) επαγγελματίες του τομέα των μέσων ενημέρωσης να εξοικειωθούν με:
  - την βασική ΛΟΑΤ ορολογία και σχετικά ζητήματα (π.χ. ταυτότητες φύλου και σεξουαλικοί προσανατολισμοί, γάμος, γονεϊκότητα και ζητήματα νομικής αναγνώρισης ταυτότητας φύλου)
  - το υφιστάμενο ευρωπαϊκό (και εθνικό) νομικό πλαίσιο σχετικά με την ρητορική μίσους κατά των ΛΟΑΤ ατόμων με επίκεντρο τον τομέα των μέσων ενημέρωσης
  - τις καλές πρακτικές που ακολουθούνται ήδη από άλλα μέσα ενημέρωσης (μεταξύ άλλων και των μέσων με ΛΟΑΤ θεματολογία), από δημόσιους φορείς/θεσμούς ή/και από φορείς της κοινωνίας πολιτών, με σκοπό την βελτίωση του τρόπου αναπαράστασης και δημοσιογραφικής κάλυψης των ΛΟΑΤ ατόμων και ζητημάτων, αλλά και γενικώς την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ατόμων
- Να εφοδιάσει τους/τις (μελλοντικούς-ες) επαγγελματίες του τομέα των μέσων ενημέρωσης με τις απαραίτητες δεξιότητες και τα μέσα προκειμένου να:
  - χρησιμοποιούν την κατάλληλη γλώσσα όταν αναφέρονται σε άτομα και ζητήματα της ΛΟΑΤ κοινότητας, με τρόπο μη κακοποιητικό, μη προσβλητικό και με λόγο απαλλαγμένο από διακρίσεις
  - είναι σε θέση να εντοπίζουν την ομοφοβική, τρανσφοβική και αμφιφοβική ρητορική μίσους στο περιεχόμενο που αναπαράγεται από τα μέσα ενημέρωσης, και να αντιδρούν με τον κατάλληλο τρόπο
  - προλαμβάνουν και να καταπολεμούν την (ανα)παραγωγή αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά της ΛΟΑΤ κοινότητας στο περιεχόμενο που αναπαράγεται από τα μέσα ενημέρωσης

- ▶ καλύπτουν τα ζητήματα της ΛΟΑΤ κοινότητας κατάλληλα, με τρόπο δηλαδή συμπεριληπτικό και αντιπροσωπευτικό («μη μιλάτε για τα ΛΟΑΤ άτομα χωρίς τα ΛΟΑΤ άτομα») και με τη χρήση αξιόπιστων πηγών
- ▶ συνεργάζονται με την ΛΟΑΤ κοινότητα υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της κοινωνικής ένταξης.

Οι συμμετέχοντες-ουσες στα Εκπαιδευτικά Εργαστήρια μπορούν να μεταφέρουν στους/στις συναδέλφους τους τις νέες γνώσεις, τις τεχνικές και το εκπαιδευτικό υλικό, κινητοποιώντας τους και προσφέροντάς τους την δυνατότητα να βελτιώσουν τη δημοσιογραφική αναφορά και κάλυψη, με τρόπο θετικό για τα ΛΟΑΤ άτομα και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Όλα τα παραπάνω θα συμβάλλουν στην καλύτερη αναπαράσταση και εκπροσώπηση των ΛΟΑΤ ατόμων και ζητημάτων στα μέσα ενημέρωσης, υποστηρίζοντας έτσι τη δημιουργία ενός κοινωνικού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις.

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλα τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα πεδίου του Έργου E.T.Ho.S. στην Κροατία, την Ελλάδα και τη Λιθουανία και που μοιράστηκαν τις σκέψεις και τις εμπειρίες τους με τους/τις συνεργάτες-ίδες του Έργου.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την Nataša Vajagić και την Eglė Kuktoraitė για την παροχή ενός αριθμού περιστατικών παρμένων από το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης στην Κροατία και την Λιθουανία αντίστοιχα. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις ίδιες, καθώς και την Silvia Žufić Dujmonić, τον Φίλιππο Παγάνη και το Γιώργο Κουλούρη για τις διορθώσεις τους.

Τέλος, η έκδοση το εγχειριδίου αυτού δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την υποστήριξη της ΕΕ που παρείχε την χρηματοδότηση για το Έργο E.T.Ho.S., στο πλαίσιο του προγράμματος «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020).

*Θανάσης Θεοφιλόπουλος,
Ιανουάριος 2019.*

Ομάδες - Στόχοι

Το παρόν εγχειρίδιο εκπαίδευσης ενηλίκων επικεντρώνεται τόσο στους/στις επαγγελματίες όσο και στους/στις φοιτητές-τριες του τομέα της δημοσιογραφίας και των μέσων ενημέρωσης. Οι μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ αυτών των ομάδων – στόχων, αναφορικά με την επαγγελματική πείρα, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο και την ηλικία, καθιστούν αναγκαίο οι Εκπαιδευτές-ριες να οργανώσουν και να πραγματοποιήσουν Εργαστήρια χωριστά για αυτές τις ομάδες, διευκολύνοντας και ενθαρρύνοντας την ενεργό και ισότιμη συμμετοχή και δραστηριοποίηση όλων των εκπαιδευομένων κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Δεδομένου ότι οι εκπαιδευτές-τριες πρέπει να προσαρμόσουν πολλά τμήματα του Εκπαιδευτικού Προγράμματος στα εθνικά δεδομένα και προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι και τα επιθυμητά αποτελέσματα των Εκπαιδευτικών Εργαστηρίων και να διευκολυνθεί η εφαρμογή της νέας γνώσης και εμπειρίας που αποκτάται, καθώς και η διάδοση του εκπαιδευτικού υλικού στον τομέα των μέσων ενημέρωσης της χώρας (στην οποία πραγματοποιείται το Εργαστήριο), οι εκπαιδευόμενοι-ες πρέπει να επιλέγονται σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια:

- **Φοιτητές-τριες δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης:** Προπτυχιακοί-ές και μεταπτυχιακοί-ές φοιτητές-τριες Πανεπιστημίων ή φοιτητές-τριες άλλων σχολών δημοσιογραφίας και μέσων επικοινωνίας.
- **Επαγγελματίες του τομέα των μέσων ενημέρωσης:** Δημοσιογράφοι, συντάκτες-τριες, τηλεοπτικοί-ές παρουσιαστές-στριες, ραδιοφωνικοί-ές παραγωγοί, καθώς και ιδιοκτήτες-τριες ή υψηλόβαθμοι-ες υπάλληλοι και υπεύθυνοι-ες λήψης αποφάσεων σε μέσα ενημέρωσης (για παράδειγμα διευθυντές-ριες τμήματος ειδήσεων, αρχισυντάκτες-τριες, μέλη διοικητικού συμβουλίου κ.λπ.).

Μέθοδος

Σύμφωνα με το Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με ένα ανανεωμένο ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την εκπαίδευση των ενηλίκων, «ο όρος εκπαίδευση ή μάθηση των ενηλίκων καλύπτει ολόκληρο το φάσμα των δραστηριοτήτων στα πλαίσια επίσημης, ανεπίσημης ή μη τυπικής μάθησης – γενικής ή επαγγελματικής – τις οποίες ακολουθούν οι ενήλικοι μετά την αρχική εκπαίδευση και κατάρτισή τους» (Council Resolution 2011/C 372/01).

Ένας από τους βασικούς στόχους της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η προώθηση και διευκόλυνση της ενεργού συμμετοχής των εκπαιδευομένων (Olympic Training & Consulting Ltd 2016:19). Οι μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη αυτού του στόχου περιλαμβάνουν «συμμετοχικές μεθόδους» (αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτή/-ών και εκπαιδευόμενου/-όμενων), «ευρετικές μεθόδους» (οι συμμετέχοντες «εκπονούν αυτό που τους ανατίθεται και ανακαλύπτουν τη γνώση»), «ενεργές μεθόδους» (ανάληψη δράσης), «μεθόδους διερεύνησης και εφαρμοσιμότητας» (Olympic Training & Consulting Ltd 2016:19). Ο συνδυασμός τους «μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματικός διότι διεγείρει το κίνητρο των ενηλίκων εκπαιδευόμενων ώστε να μην προκαλείται μονοτονία» (Olympic Training & Consulting Ltd 2016:19).

Ορισμένες από τις Εκπαιδευτικές Τεχνικές που υποστηρίζουν την εφαρμογή αυτών των μεθόδων - και οι οποίες πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς αυτού του Εκπαιδευτικού Προγράμματος - είναι οι εξής:

- **Συζήτηση ακολουθούμενη από παρουσίαση:** ο-η εκπαιδευτής-τρια ξεκινά μια συζήτηση με όλους-ες τους/τις συμμετέχοντες-ουσες χρησιμοποιώντας μια προκαθορισμένη σειρά ανοιχτών ερωτήσεων, καλώντας τους/τις συμμετέχοντες-ουσες να σκεφτούν πτυχές μιας συγκεκριμένης ιδέας/ζητήματος.¹ Στην συνέχεια, ο-η εκπαιδευτής-τρια ολοκληρώνει με μια παρουσίαση που περιέχει απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις.
- **Καταιγισμός Ιδεών (Brainstorming):** Οι συμμετέχοντες-ουσες καλούνται να εκφράσουν τις ιδέες που έρχονται στο μυαλό τους όταν καλούνται να επεξεργαστούν μια βασική ιδέα/θεματική/ζήτημα που εισάγει ο/η εκπαιδευτής-τρια.
- **Εργασία σε ομάδες:** οι συμμετέχοντες-ουσες χωρίζονται σε μικρές ομάδες (3-5 άτομα) για να ολοκληρώσουν μια άσκηση ή να συζητήσουν μια θεματική.
- **Μελέτη περίπτωσης (case study):** Οι συμμετέχοντες-ουσες χωρίζονται σε μικρές ομάδες (3-5 άτομα). Κάθε ομάδα λαμβάνει μια υπόθεση ή ένα πρόβλημα (πραγματικό ή φανταστικό) και καλείται να προτείνει κατευθυντήριες γραμμές ή λύσεις για την αντιμετώπιση της κατάστασης/του προβλήματος.

¹ Οι E Stoecker και J Magić έχουν παρουσιάσει και αναλύσει τεχνικές που βοηθούν τον εκπαιδευτή να ξεκινήσει μια ομαδική συζήτηση. Για περισσότερες πληροφορίες: Stoecker, E. και Magić, J. 2018. Hate Crimes against LGBTI Persons. Training on Reporting and Victim Support, edited by Piotr Godzisz, Warsaw: Lambda Warszawa & Galop UK, σ. 27-30. Ανακτήθηκε από: http://www.lgbthatecrime.eu/assets/pdf/Hate_Crimes_against_LGBTI_Persons_Training_Manual.pdf

- **Συνεντεύξεις εμπειρογνώμωνων/ειδικών:** οι συμμετέχοντες-ουσες συλλέγουν πληροφορίες, γνώσεις και εμπειρία διενεργώντας συνεντεύξεις από εμπειρογνώμονες/ειδικούς, διαμορφώνοντας έτσι το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος και καλύπτοντας τις εκπαιδευτικές ανάγκες τους με άμεσο τρόπο.

Το **Εκπαιδευτικό Υλικό** μπορεί να περιλαμβάνει ηλεκτρονικές παρουσιάσεις (PowerPoint), βίντεο (από το YouTube ή/και άλλες πλατφόρμες) με παραδείγματα κακής διαχείρισης των ΛΟΑΤ θεμάτων και κακομεταχείρισης ατόμων ΛΟΑΤ από τα μέσα ενημέρωσης, καθώς και Έντυπα (Handouts) με ασκήσεις και μελέτες περιπτώσεων.

Προσέγγιση & Οργάνωση

Οι σχολές δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης ή/και οι Ενώσεις των επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης, με την επίσημη υποστήριξή τους θα μπορούσαν να ενισχύσουν την διοργάνωση Εκπαιδευτικών Εργαστηρίων, προωθώντας τα Εργαστήρια στους/στις φοιτητές-τριες και τα μέλη τους αντίστοιχα και ενθαρρύνοντάς τους/τις/τα να συμμετάσχουν. Επιπλέον, το εκπαιδευτικό υλικό θα μπορούσε να γίνει προσβάσιμο σε μεγαλύτερο αριθμό (μελλοντικών) επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης. Φορείς που προτίθενται να πραγματοποιήσουν ανάλογα Εργαστήρια για τα μέλη των προαναφερθέντων ομάδων - στόχων, θα μπορούσαν επίσης να επιδιώξουν την επίσημη υποστήριξη μεγάλων κοινοπραξιών/εταιρειών μέσων ενημέρωσης (Mainstream Media).

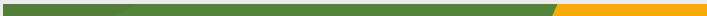
Η χορήγηση Πιστοποιήσεων Εκπαίδευσης μετά το τέλος των Εργαστηρίων ενδεχομένως, μπορεί να αποτελέσει επιπλέον κίνητρο για την υποβολή αίτησης συμμετοχής από τους/τις ενδιαφερόμενους-ες. Αυτό ισχύει ειδικά στην περίπτωση των φοιτητών-τριών οι οποίοι-ες επιθυμούν να εμπλουτίσουν το βιογραφικό τους, ενσωματώνοντας σε αυτό πιστοποιημένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Πρόγραμμα Εργαστηρίου **διάρκειας 1,5 ημέρας**

Ενότητα	Υπολογιζόμενος χρόνος	Ενδεικτικό Χρονοδιάγραμμα
Ημέρα 1η		
Εισαγωγική ενότητα: Έναρξη, γνωριμία συμμετεχόντων-ουσών και εκπαιδευτών-τριών, παρουσίαση έργου, πρακτικά ζητήματα.	1 ώρα και 30 λεπτά	09:30-11:00
Διάλειμμα για καφέ.	15 λεπτά	11:00-11:15
Βασικές έννοιες: ΛΟΑΤ ορολογία και σχετικά ζητήματα.	3 ώρες	11:15-14:15
Διάλειμμα για γεύμα.	1 ώρα	14:15-15:15
Νομικό πλαίσιο σε εθνικό και διεθνές (ευρωπαϊκό) επίπεδο.	1 ώρα και 30 λεπτά	15:15-16:45
Ημέρα 2η		
Αναγνώριση και καταπολέμηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά ΛΟΑΤ ατόμων στο μιντιακό περιεχόμενο.	1 ώρα και 30 λεπτά	09:30-11:00
Διάλειμμα για καφέ.	15 λεπτά	11:00-11:15
Συνεργασία με την ΛΟΑΤ κοινότητα κατά της ομοφοβίας, της τρανσφοβίας και της αμφιφοβίας: Τα μέσα ενημέρωσης ως σύμμαχοι.	1 ώρα και 30 λεπτά	11:15-12:45
Διάλειμμα.	15 λεπτά	12:45-13:00
Ολοκλήρωση και αξιολόγηση του Εργαστηρίου.	40 λεπτά	13:00-13:40

**Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα:
Ημέρα 1η**

Ενότητα 1η

Εισαγωγική ενότητα. Έναρξη, γνωριμία συμμετεχόντων-ουσών και εκπαιδευτών-τριών, παρουσίαση έργου και πρακτικά ζητήματα.
(1,5 ώρα)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: Εισαγωγικά (30 λεπτά)

- Συστηθείτε: αναφέρετε το όνομά σας, τις σπουδές σας, την θέση σας, και την ιδιότητά σας στο Εργαστήριο (π.χ. Εκπαιδευτής-τρια). Μπορείτε να δώσετε περισσότερες πληροφορίες για τον εαυτό σας - είναι ένας τρόπος να σπάσετε τον πάγο με τους/τις συμμετέχοντες-ουσες και να τους/τις ενθαρρύνετε να μιλήσουν για τον εαυτό τους.
- Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες-ουσες σε ζευγάρια και ζητήστε τους να συστηθούν μεταξύ τους και να μιλήσουν για τον εαυτό τους για 2 λεπτά (1 λεπτό ανά άτομο). Θυμηθείτε ότι συνηθίζουμε να καθόμαστε δίπλα σε άτομα που γνωρίζουμε ή με τα οποία αισθανόμαστε οικεία. Ζητήστε, λοιπόν, από τους/τις συμμετέχοντες-ουσες να αλλάξουν θέσεις και στην συνέχεια χωρίστε τους σε ζευγάρια, προκειμένου να γνωριστούν με ένα νέο άτομο πιο εύκολα.
- Ζητήστε από κάθε συμμετέχοντα-ουσα να παρουσιάσει στην υπόλοιπη ομάδα τον/την συνεργάτη-ίδα του. Είναι πάντα πιο εύκολο στους ανθρώπους να παρουσιάζουν κάποιο άλλο άτομο σε ένα (άγνωστο) πλήθος από το να μιλούν για τον εαυτό τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Οργάνωση και Παρουσιάσεις του Έργου (15 λεπτά)

- Προβάλετε μια Παρουσίαση (PowerPoint) με τις βασικές πληροφορίες του οργανισμού/φορέα σας.
- Προετοιμάστε μια Παρουσίαση με τις βασικές πληροφορίες του Έργου και του Εργαστηρίου και παρουσιάστε την στους/στις συμμετέχοντες-ουσες: Στόχοι και δραστηριότητες του Έργου, στόχοι/χρονοδιάγραμμα/περιεχόμενο του Εργαστηρίου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3η: Προσδοκίες και ανησυχίες (20 λεπτά)

- Δώστε σε όλους τους/τις συμμετέχοντες-ουσες 2 χαρτάκια post-it με διαφορετικό χρώμα (για παράδειγμα 1 πράσινο, 1 κόκκινο).
- Ζητήστε τους να καταγράψουν μία προσδοκία και μία ανησυχία τους σχετικά με το Εργαστήριο. Δώστε τους 2 λεπτά για να σκεφτούν και να γράψουν.
- Χωρίστε ένα φύλλο χαρτί τύπου flipchart σε δύο μέρη: «ανησυχίες» και «προσδοκίες», και ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες-ουσες να τοποθετήσουν τα χαρτάκια τους πάνω.
- Μελετήστε τα χαρτάκια, εντοπίστε τις περισσότερο κοινές ανησυχίες και προσδοκίες και εξάγετε συμπεράσματα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4η: Εκπαιδευτικό «συμβόλαιο» (20 λεπτά)

Σκοπός του «συμβολαίου» είναι η διαμόρφωση του κλίματος στην εκπαιδευτική διαδικασία, και ταυτόχρονα η καθιέρωση κοινώς αποδεκτών κανόνων ως εργαλείο επιβολής τάξης.

- Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες-ουσες να σκεφτούν για λίγα λεπτά τί θα τους βοηθούσε να μάθουν στο Σεμινάριο και τί θα ενίσχυε τη συμμετοχή τους και την δραστηριοποίησή τους σε αυτό.
- Καταγράψτε τις ιδέες τους σε ένα νέο φύλλο χαρτί τύπου flipchart που θα παραμείνει στον χώρο μέχρι το τέλος του Εργαστηρίου. Παραδείγματα: ακούμε και δεν διακόπτουμε τους/τις άλλους-ες συμμετέχοντες-ουσες όταν μιλάνε, δείχνουμε σεβασμό σε όλους-ες (στην ταυτότητα, την προσωπικότητα, το εκπαιδευτικό/κοινωνικό υπόβαθρο, την εμπειρία τους κλπ.), δεν υπάρχει κακή/λάθος ερώτηση αν και μερικές ερωτήσεις μπορεί να μην έχουν απάντηση, δεν καθυστερούμε να έρθουμε, απενεργοποιούμε το κινητό μας τηλέφωνο, δεν καπνίζουμε, εάν πρέπει να φύγουμε από την αίθουσα (για οποιονδήποτε λόγο) το κάνουμε με ησυχία, κλπ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5η: Αποτίμηση Εκπαιδευτικών Αναγκών (5 λεπτά)

Οι γνώσεις και η στάση των εκπαιδευόμενων θα αξιολογηθούν αρχικά πριν την εκπαίδευση (ως σημείο αναφοράς) και αμέσως μετά το Εργαστήριο (ως επακολούθηση), **ώστε να καταγραφούν οι αλλαγές στις γνώσεις τους και το επίπεδο δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν, καθώς και τα επίπεδα ικανοποίησης που έλαβαν από την εκπαίδευση. Παράδειγμα Ερωτηματολογίου Αποτίμησης Αναγκών παρατίθεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.**

Ενότητα 2η

Βασικές έννοιες: ΛΟΑΤ ορολογία και σχετικά ζητήματα (3 ώρες)

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες-ουσες θα είναι σε θέση να:

- περιγράψουν και να κατανοούν τις έννοιες της ταυτότητας φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού και να εξηγούν τις διαφορές μεταξύ τους
- κατανοούν τα βασικά ζητήματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος..
- χρησιμοποιούν μη κακοποιητική/προσβλητική και απαλλαγμένη από διακρίσεις ορολογία όταν αναφέρονται σε άτομα/ζητήματα της ΛΟΑΤ κοινότητας ή όταν επικοινωνούν απευθείας με άτομα της ΛΟΑΤ κοινότητας, σεβόμενοι-ες έτσι τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και ξεκινώντας να χτίζουν μια σχέση εμπιστοσύνης μαζί τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Βασικές έννοιες και ΛΟΑΤ ορολογία (1 ώρα)

Μέρος 1ο: Εργασία σε ομάδες/άσκηση (40 λεπτά)

- Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες-ουσες σε μικρές ομάδες (4-5 άτομα ανά ομάδα).
- Μοιράστε στους/στις συμμετέχοντες-ουσες το Έντυπο 1 Ορολογία (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).
- Κόψτε τους όρους και τους ορισμούς και ανακατέψτε τους.
- Κάθε ομάδα θα πάρει από 5-6 όρους και ίδιο αριθμό ορισμών.
- Ζητήστε από όλες τις ομάδες να συζητήσουν τους όρους και τους ορισμούς που τους δόθηκαν και στη συνέχεια να τους αντιστοιχίσουν. Αφού ολοκληρώσουν την διαδικασία, πρέπει να επιλέξουν 1-2 όρους και να τους παρουσιάσουν/ορίσουν εννοιολογικά με δικά τους λόγια. Δώστε 15 λεπτά για προετοιμασίας (σε όλες τις ομάδες) και 5 λεπτά για παρουσίαση (στην καθεμία ομάδα).
- Μετά από κάθε παρουσίαση, ρωτήστε τις υπόλοιπες ομάδες αν συμφωνούν με τους νέους ορισμούς, και εάν όχι, γιατί.

Μέρος 2ο: Παρουσίαση της ΛΟΑΤ ορολογίας και βασικών εννοιών. (20 λεπτά)

Προετοιμάστε μια Παρουσίαση με όλους τους παραπάνω όρους μαζί με τους ορισμούς τους. Παρέχετε τυχόν απαραίτητες διευκρινίσεις.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Χρήση κατάλληλης γλώσσας/λεξιλογίου (1 ώρα)

Μέρος 1ο: Εργασία σε ομάδες/ μελέτη περιπτώσεων. (40 λεπτά)

- Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες-ουσες σε μικρές ομάδες (4-5 άτομα ανά ομάδα).
- Μοιράστε στους/στις συμμετέχοντες-ουσες το Έντυπο 2 Κατάλληλη Γλώσσα/Λεξιλόγιο (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ).

- Κάθε ομάδα θα λάβει 1-2 περιπτώσεις με περιεχόμενο που αντλήθηκε από μέσα ενημέρωσης, όπως άρθρα εφημερίδων/ιστότοπων, στήλες και εξώφυλλα από περιοδικά/εφημερίδες, αναφορές από τηλεοπτικές/ ραδιοφωνικές εκπομπές ή/και συνεντεύξεις από επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης που αναφέρονται σε ΛΟΑΤ άτομα ή/και θέματα.
- Οι ομάδες θα κληθούν να μελετήσουν τις περιπτώσεις και να αποφασίσουν σχετικά με την καταλληλότητα της γλώσσας και της ορολογίας που χρησιμοποιούνται. Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουν την απόφασή τους, αιτιολογώντας την και θα υποβάλουν προτάσεις (αν οι ίδιοι-ες το κρίνουν αναγκαίο), προκειμένου να γίνει χρήση μη κακοποιητικού, μη προσβλητικού και απαλλαγμένου από διακρίσεις λόγου. Δώστε 10 λεπτά για προετοιμασία (σε όλες τις ομάδες) και 5 λεπτά για παρουσίαση (στην καθεμία ομάδα).
- Ζητήστε τη γνώμη των άλλων ομάδων. Υπάρχει συμφωνία;

Μέρος 2ο: Παρουσίαση. Χρήση κατάλληλης γλώσσας και αποφυγή αδιάκριτων ερωτήσεων και σχολίων κατά την επικοινωνία με ή την αναφορά σε ΛΟΑΤ άτομα. (20 λεπτά)

- Προετοιμάστε μια παρουσίαση. Παρέχετε τις απαραίτητες διευκρινίσεις. Οι αναφορές και οι πηγές τους μπορούν να είναι, μεταξύ άλλων, οι παρακάτω:

Ακατάλληλος/προβληματικός όρος/φράση	Κατάλληλος / προτιμώμενος όρος/ φράση
<p>«Παραδέχτηκε» ότι είναι ομοφυλόφιλος/λεσβία/ αμφισεξουαλικός Τέτοιες φράσεις υπονοούν συναισθήματα όπως αμηχανία, ντροπή, ενοχές (GLAAD 2016).</p>	<p>Out/ανοιχτά γκέι / λεσβία / αμφιφυλόφιλη/ος</p>
<p>«Γεννήθηκε» άντρας/γυναίκα – «Έγινε» άντρας/γυναίκα – Βιολογικά/Ανατομικά άρρεν ή θήλυ (Δείτε “αλλαγή φύλου” και “Τρανσέξουαλ”).</p>	<p>Αποδόθηκε το αρσενικό/ θηλυκό φύλο στην γέννα Τρανς άνδρας / Τρανς γυναίκα / Τρανς μη δυικό άτομο</p>
<p>Ομοφυλόφιλος-ή-ο Τα άτομα κατηγοριοποιούνται ως ομοφυλόφιλα με βάση το φύλο τους και το φύλο του σεξουαλικού συντρόφου τους. Όταν το φύλο του συντρόφου είναι το ίδιο με το άτομο, τότε το άτομο κατηγοριοποιείται ως ομοφυλόφιλο. Συνιστάται να χρησιμοποιούνται οι όροι λεσβίες και γκέι άνδρες αντί για ομοφυλόφιλοι-ες. Οι όροι λεσβία και γκέι θεωρούνται ουδέτεροι και θετικοί και επικεντρώνονται στην ταυτότητα αντί να είναι σεξουαλικοποιημένοι ή παθολογιοποιημένοι (ILGA Europe 2015).</p>	<p>Γκέι (άντρας) / Λεσβία (γυναίκα)</p>

<p>«Αντίθετο» φύλο / Σχέση μεταξύ ατόμων του «αντίθετου» φύλου</p> <p>Ο όρος "αντίθετο" βασίζεται στην εσφαλμένη υπόθεση ότι υπάρχουν μόνο δύο πιθανά φύλα και ότι είναι αυτά αμετάβλητα (ILGA Europe 2015).</p>	<p>Σχέση με διαφορετικό φύλο</p>
<p>«Αλλαγή» φύλου</p> <p>Αυτή η φράση είναι ακατάλληλη/προβληματική επειδή έχει την έννοια μιας διαδικασίας "παρέμβασης" ή/και "αποκατάστασης", για να "διορθώσει" ένα "πρόβλημα". Με την αναφορά σε μια "επέμβαση αλλαγής φύλου", ή με τη χρήση όρων όπως "μη χειρουργημένος-η" ή "χειρουργημένος-η", υποδηλώνεται ότι ένα άτομο πρέπει να κάνει επέμβαση για να κάνει φυλομετάβαση.</p> <p>Επίσης, μην ξεχνάτε ότι πολλά τρανς άτομα μπορεί να προβούν ή όχι σε ιατρικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια της φυλομετάβασής τους, για διάφορους λόγους (για παράδειγμα, λόγους υγείας, οικονομικούς λόγους, φόβο για το αποτέλεσμα ή τις επιπλοκές κτλ). Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι είναι "λιγότερο" γυναίκες ή άνδρες από τα τρανς άτομα που έχουν υποβληθεί σε τέτοιες παρεμβάσεις (Θεοφιλόπουλος 2015; GLAAD 2016). Το φύλο ενός ατόμου είναι αληθινό και έγκυρο, ανεξάρτητα από τις διαδικασίες φυλομετάβασης στις οποίες επιλέγει να προβεί. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η πραγματοποίηση αυτών των διαδικασιών συχνά απεικονίζεται με απλοϊκό και ανακριβή τρόπο.</p>	<p>Φυλομετάβαση</p>
<p>Σεξουαλική ή/και Γκέι/λεσβιακή/αμφισεξουαλική «επιλογή» ή «προτίμηση» ή «γούστο»</p> <p>Τα ΛΟΑ άτομα - όπως ακριβώς και τα ετεροφυλόφιλα άτομα - δεν επιλέγουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Επίσης, ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου δεν είναι τρόπος ζωής - είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης και προσωπικότητας. Κάποιοι χρησιμοποιούν τους όρους "επιλογή", "προτίμηση" ή "γούστο" όταν αναφέρονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό των ΛΟΑ ατόμων για να δείξουν ότι είναι κάτι που μπορεί να "αλλάξει" ή ακόμα χειρότερα να "θεραπευτεί" (Θεοφιλόπουλος 2015; GLAAD 2016).</p>	<p>Σεξουαλικός προσανατολισμός</p>
<p>«Ειδική» μεταχείριση στα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων / Η «ατζέντα» της ΛΟΑΤ κοινότητας</p> <p>Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα. Τα ΛΟΑΤ άτομα απαιτούν ίση μεταχείριση και ίσα δικαιώματα. Δεν απαιτούν "προνόμια" ή/και "ειδική μεταχείριση" (Θεοφιλόπουλος 2015; GLAAD 2016).</p>	<p>Ανθρώπινα δικαιώματα ΛΟΑΤ ατόμων ή ίσα δικαιώματα</p>

<p style="text-align: center;">«Τρίτο» Φύλο</p> <p>Αν ένα άτομο είναι τρανς αυτό δεν σημαίνει ότι αυτό το άτομο έχει ένα “τρίτο φύλο”. Τα περισσότερα τρανς άτομα έχουν ταυτότητα φύλου, η οποία είναι είτε άνδρας είτε γυναίκα, και πρέπει να αντιμετωπίζονται όπως κάθε άλλος άνδρας ή γυναίκα (National Center for Transgender Equality 2016 Ιούλιος 9).</p>	<p style="text-align: center;">Γυναίκα, Άνδρας, Μη δυϊκό (Non binary) κτλ.</p>
<p style="text-align: center;">Τρανσέξουαλ</p> <p>Είναι ένας παλαιότερος όρος που προήλθε από τις ιατρικές και ψυχολογικές κοινότητες. Ο όρος εξακολουθεί να προτιμάται από κάποιους ανθρώπους που έχουν αλλάξει μόνιμα – ή επιδιώκουν να τροποποιήσουν – το σώμα τους μέσω ιατρικών παρεμβάσεων (συμπεριλαμβανομένων, ενδεικτικά, των ορμονών ή/και χειρουργικών επεμβάσεων). Σε αντίθεση με τον όρο τρανς, το τρανσέξουαλ δεν είναι όρος ομπρέλα. Είναι καλύτερο να ρωτήσετε ποιόν όρο προτιμά ένα άτομο. Αν προτιμάται αυτός ο όρος, χρησιμοποιήστε τον ως επίθετο: τρανσέξουαλ γυναίκα ή τρανσέξουαλ άνδρας (TGEU 2016 Ιούλιος 4).</p>	<p style="text-align: center;">Διεμφυλικός-ή-ό Τρανς</p>
<p style="text-align: center;">(Ο πίνακας παρατίθεται στο Θεοφιλόπουλος, Θ. και Παγάνης, Φ. 2019).</p>	

Κακοποιητικοί/προσβλητικοί όροι και φράσεις		
Όρος	Αναφέρεται σε	Περιγραφή/Ανάλυση
«Πούστης», «πούστρα», «αδερφή», «ντιντής», «νεράιδα», «ντιγκιντάγκας», «τσιούτος»	Γκέι/ Αμφιφυλόφιλους/ Πανσέξουαλ άνδρες (αλλά κάποιες φορές γενικά στα ΛΟΑΤ άτομα)	Πολύ συνηθισμένοι κακοποιητικοί και προσβλητικοί όροι, με σεξιστικό υπόβαθρο, που χρησιμοποιούνται κυρίως ενάντια σε γκέι/αμφιφυλόφιλους/πανσέξουαλ άνδρες..
«Ανήθικοι», «αμαρτωλοί», «λάγνοι», «αισχροί», «κολασμένοι»	ΛΟΑΤ άτομα	Όροι που αναφέρονται σε όλα τα ΛΟΑΤ άτομα. Υπάρχει συνήθως ένα θρησκευτικό υπόβαθρο πίσω από τη χρήση αυτών των όρων. Αν και πολλοί εκπρόσωποι θρησκειών και πολλά θρησκευόμενα άτομα έχουν χρησιμοποιήσει τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις για να υποστηρίξουν απόψεις κατά των ΛΟΑΤ ατόμων, μην ξεχνάτε ότι εκατομμύρια ΛΟΑΤ άτομα σε όλο τον κόσμο είναι θρησκευόμενα και ότι πολλές θρησκείες, δόγματα και Εκκλησίες, καθώς και σύγχρονοι θεολόγοι, αγκαλιάζουν τους ΛΟΑΤ ανθρώπους και την πολυμορφία. Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα σχετικά με τα ΛΟΑΤ άτομα και την σχέση τους με την θρησκεία (και το αντίστροφο), επισκεφτείτε το θέμα “Θρησκεία & Πίστη” από την Εκστρατεία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Human Rights Campaign) στον παρακάτω σύνδεσμο: www.hrc.org/explore/topic/religion-faith
«Αποκλίνοντες», «διαταραγμένοι», «δυσλειτουργικοί», «διεστραμμένοι», «άρρωστοι», «ανώμαλοι», «καταστροφικοί»	ΛΟΑΤ άτομα	Όροι όπως “ανώμαλοι”, “άρρωστοι” και “διαταραγμένοι” χρησιμοποιούνται για να παρουσιάσουν τα ΛΟΑΤ άτομα ως κατώτερα από ανθρώπους, ψυχικά ασθενή ή ως έναν κίνδυνο για την κοινωνία. Η αντίληψη ότι το να είσαι ΛΟΑΤ είναι ψυχική διαταραχή έχει καταρριφθεί από επιστημονικές έρευνες – μάθετε περισσότερα στην ενότητα “11 + 1 πιο κοινά αρνητικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και μύθοι” (GLAAD 2016).

<p>«Παραπλανούν», «κοροϊδεύουν», «προσποιούνται», «παριστάνουν», «υποκρίνονται για λόγους δημοσιότητας», «παγιδεύουν», «μεταμφιέζονται»</p>	<p>Τρανς άτομα</p>	<p>Η ταυτότητα του φύλου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας ενός ατόμου. Οι περιγραφές αυτές είναι ανακριβείς, δυσφημιστικές και προσβλητικές (GLAAD 2016). Τέτοιες περιγραφές προέρχονται από την πεποίθηση ότι η ταυτότητα φύλου ενός τρανς ατόμου δεν είναι “αληθινή” ή ότι οι τρανς άνθρωποι προσπαθούν να “εξαπατήσουν” τους άλλους (χρησιμοποιούνται κυρίως για τις τρανς γυναίκες, από cis-ετεροφυλόφιλους άνδρες).</p>
<p>«Shemale», «τραβέλι»</p>	<p>Τρανς γυναίκες</p>	<p>Τέτοιοι όροι απανθρωποποιούν τα τρανς άτομα (GLAAD, 2016). Ειδικά ο όρος "τραβέλι" είναι πολύ προσβλητικός. (LGBTQIA Resource Center - University of California Davis campus χ.χ.). Είναι προσβλητικοί όροι που χρησιμοποιούνται συχνά εναντίον τρανς γυναικών και μπορούν να βρεθούν στη βιομηχανία του πορνό και σε ιστοσελίδες πορνό. Τέτοιοι όροι σεξουαλικοποιούν και αντικειμενοποιούν τις τρανς γυναίκες</p>
<p>«Πολύ» / «τόσο» γκέι</p>	<p>Γκέι άνδρες, αλλά κάποιες φορές γενικά στα ΛΟΑΤ άτομα</p>	<p>Προσβλητική φράση για τα γκέι ή/και τα ΛΟΑΤ άτομα γενικότερα. Η ταυτότητα φύλου ή/και ο σεξουαλικός προσανατολισμός τους χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάτι που είναι πολύ αποκρουστικό, ανεπιθύμητο ή/και άσχημο (LGBTQIA Resource Center - University of California Davis campus χ.χ.).</p>
<p>«Τραβεσί»</p>	<p>Τρανς γυναίκες</p>	<p>Προσβλητικός όρος που χρησιμοποιείται κυρίως εναντίον τρανς γυναικών και παρενδυτικών ατόμων. Σε σπάνιες περιπτώσεις, κάποια τρανς άτομα χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο για να αυτοπροσδιορισθούν. Αλλά ακόμα κι έτσι, πάντα να προτιμάτε τον όρο "τρανς" για να αναφέρεστε σε τρανς άτομα (Θεοφιλοπούλου 2015). Ο όρος Παρενδυτικό (άτομο), αν και θεωρείται πιο αποδεκτός από το τραβεσί, εξακολουθεί να είναι ένας προβληματικός όρος, που χρησιμοποιείται για να αρνηθεί την ταυτότητα των τρανς ατόμων (χρησιμοποιείται κυρίως για να περιγράψει τις τρανς γυναίκες ως “άνδρες με φορέματα”) και φυσικά βασίζεται σε μια πολύ δυϊκή άποψη για το φύλο, όπου τα ρούχα και τα άλλα αξεσουάρ είναι αυστηρά για άνδρες ή γυναίκες.</p>

<p>Άτομα με «απροσδιόριστο», «ασαφές», «άγνωστο» φύλο</p>	<p>Ίντερσεξ άτομα</p>	<p>Η αναγνώριση μόνο δύο βιολογικών φύλων (αρσενικό και θηλυκό) οδηγεί στην κατηγοριοποίηση των ίντερσεξ ατόμων ως άτομα με "απροσδιόριστο"/"άγνωστο" φύλο. Αυτή η κατηγοριοποίηση είναι προσβλητική, στερεί από τα ίντερσεξ άτομα το δικαίωμα πάνω στο σώμα τους και μπορεί επίσης να οδηγήσει στην παραβίαση του δικαιώματος τους στην σωματική ακεραιότητα μέσω μη συναινετικών ιατρικών παρεμβάσεων (Ghattas 2015).</p>
<p>«Ερμαφρόδιτος-η-ο»</p>	<p>Ίντερσεξ άτομα</p>	<p>Κακοποιητικός και προσβλητικός όρος για τα ίντερσεξ άτομα – έχει την έννοια του "περίεργου" και της "ανωμαλίας". Αλλά ακόμα και ο όρος "ίντερσεξ" χρησιμοποιήθηκε στην αρχή για να περιγράψει μια διαταραχή που πρέπει να "διορθωθεί". Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, ο όρος "ίντερσεξ" υιοθετήθηκε από (ίντερσεξ) υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως όρος ομπρέλα με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα (Θεοφιλόπουλος 2015; Ghattas, 2015).</p>
<p>(Ο Πίνακας παρατίθεται στο Θεοφιλόπουλος, Θ. και Παγάνης, Φ. 2019).</p>		

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3η: Βασικές οδηγίες στην επικοινωνία (1 ώρα)

Μέρος 1ο. Εργασία σε ομάδες/άσκηση. (50 λεπτά)

- Διατηρήστε τις ίδιες ομάδες.
- Δώστε σε όλες τις ομάδες 15 λεπτά ώστε να προετοιμάσουν μια σύντομη λίστα με βασικές οδηγίες σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας με ή αναφοράς σε ΛΟΑΤ άτομα και ζητήματα, αποφεύγοντας την αναπαραγωγή αρνητικών στερεοτύπων και την χρήση ακατάλληλου ή προσβλητικού λόγου.
- Δώστε σε κάθε ομάδα 6-7 λεπτά για παρουσίαση.

Μέρος 2ο. Παρουσίαση. Βασικές οδηγίες. (10 λεπτά)

- Προετοιμάστε μια παρουσίαση. Παρέχετε τις απαραίτητες διευκρινίσεις. Οι Πηγές και οι Αναφορές μπορούν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα παρακάτω:

Γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την επικοινωνία με τα ΛΟΑΤ άτομα.

(Πηγή: Θεοφιλόπουλος, Θ. και Παγάνης, Φ. 2019).

Προσπαθήστε να μην κάνετε υποθέσεις σχετικά με την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων. Δεν μπορείτε να μαντέψετε απλώς κοιτάζοντάς τα.

Πάντα να χρησιμοποιείτε το όνομα ή/και τις αντωνυμίες που σας ζητούν τα άτομα να χρησιμοποιείτε. Έτσι, θα τους δείξετε ότι τα σέβεστε πραγματικά και θα τα κάνετε να αισθάνονται πιο άνετα. **Αν δεν είστε βέβαιοι-ες τι αντωνυμία θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε, απλά ρωτήστε!**

Προσέξτε τι ρωτάτε. Μπορεί να είστε περίεργοι-ες για πολλά θέματα - για παράδειγμα λεπτομέρειες σχετικά με τις ιατρικές διαδικασίες ή τις σεξουαλικές συμπεριφορές/δραστηριότητες. Πριν κάνετε τέτοιες ερωτήσεις, σκεφτείτε: χρειάζεται να το ξέρω αυτό; Γιατί; Αν κάποιος-α έκανε την ίδια ερώτηση σε μένα, πώς θα ένιωθα;

Αν γνωρίζετε την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου, αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να το γνωρίζουν όλοι-ες ή/και ότι αυτό το άτομο είναι ανοιχτά ΛΟΑΤ. Εάν μιλάτε με ένα ΛΟΑΤ άτομο ή/και γράφετε κάτι για αυτό, βεβαιωθείτε ότι οι πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό του είναι σχετικές με το πλαίσιο (θέμα συζήτησης ή κειμένου) και ότι το άτομο συναινεί στο να μοιραστείτε αυτές τις πληροφορίες.

Εάν μιλήσετε σε ένα τρανς ή μη δυϊκό άτομο, μην το ρωτήσετε ποιο είναι το παλιό ή “αρχικό” όνομά του. Είναι άσχετη πληροφορία καθώς και ένα πολύ αγενές και αδιάκριτο ερώτημα.

Σεβαστείτε το παρελθόν των τρανς ατόμων και αναφερθείτε στην περίοδο πριν από τη φυλομετάβαση με μέγιστη ευαισθησία και διακριτικότητα. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει ποτέ να δημοσιεύσετε φωτογραφίες τους πριν από τη φυλομετάβασή τους, χωρίς την συγκατάθεσή τους. Επίσης, όταν αναφέρεστε σε αυτή την περίοδο της ζωής τους, μην χρησιμοποιείτε ποτέ αντωνυμίες εκτός από αυτές που χρησιμοποιούν για τον εαυτό τους. Ένα τρανς άτομο δεν ήταν άντρας/γυναίκα και “έγινε” κάτι άλλο – ήταν πάντα το φύλο με το οποίο αυτοπροσδιορίζεται.

Χρησιμοποιήστε τη γλώσσα που χρησιμοποιεί το άτομο για να περιγράψει τον εαυτό του. Μερικά ΛΟΑΤ άτομα μπορούν (σπανίως) να αναφέρονται στον εαυτό τους με όρους που θεωρούνται προσβλητικοί από την πλειοψηφία της ΛΟΑΤ κοινότητας – π.χ. ένα τρανς άτομο μπορεί να αυτοπροσδιορίζεται ως “τραβεστί” ή “τρανσέξουαλ” και ένα γκέι άτομο μπορεί να χρησιμοποιήσει όρους όπως “αδερφή” για να αναφερθεί στον εαυτό του. Χρησιμοποιήστε τέτοιους όρους, μόνο εάν το άτομο με το οποίο μιλάτε ή στο οποίο αναφέρεστε προσδιορίζει τον εαυτό του με αυτό τον τρόπο.

Δεν χρειάζεται να καταλάβετε τι σημαίνει να είσαι ΛΟΑΤ για να σέβετε τα ΛΟΑΤ άτομα. Μπορεί να μην έχετε ακούσει για κάποιους από τους υπάρχοντες σεξουαλικούς προσανατολισμούς ή/και ταυτότητες φύλου ή να δυσκολεύεστε να τους/τις καταλάβετε. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν χρειάζεται να σεβαστείτε τα ανθρώπινα δικαιώματά.

Μην κάνετε παρατηρήσεις και σχόλια βασισμένα σε κοινά στερεότυπα με βάση το φύλο. Ακόμα και αν θέλετε να είστε υποστηρικτικοί-ές, μπορεί να κάνετε ένα ΛΟΑΤ άτομο να αισθανθεί άβολα ή/και να προσβληθεί αναπαράγοντας στερεότυπα. Για παράδειγμα, μην πείτε σε ένα μη δυϊκό άτομο ότι “είναι τόσο όμορφος/έξυπνος άνδρας” ή “μια όμορφη/έξυπνη γυναίκα”. Ή μην πείτε σε μια λεσβία γυναίκα “ότι είναι τόσο όμορφη και θηλυκή” και ότι “δεν θα μαντεύατε ότι της αρέσουν οι γυναίκες”. Ή μην πείτε σε τρανς άτομο ότι “μοιάζει εντελώς με άνδρα/γυναίκα”.

Ενότητα 3η

Νομικό πλαίσιο σε εθνικό και διεθνές (ευρωπαϊκό) επίπεδο (1 ώρα και 30 λεπτά)

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες-ουσες θα:

- εξοικειωθούν με την έννοια της ρητορικής μίσους κατά των ΛΟΑΤ ατόμων
- συζητήσουν και διερευνήσουν το νομικό πλαίσιο σχετικά με την ρητορική μίσους σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο
- εντοπίσουν κενά στο εθνικό νομικό πλαίσιο (εάν υπάρχουν), καθώς και τρόπους για να καλυφθούν.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- Αυτή η ενότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί εξ ολοκλήρου από νομικούς επιστήμονες με σχετικό υπόβαθρο και εξειδίκευση.
- Οι ειδικοί-ες/εκπαιδευτές-τριες αυτοί ενδέχεται να μην προέρχονται από τον οργανισμό/φορέα σας, αλλά από άλλους φορείς με σχετική εμπειρία, με ενδεικτικά παραδείγματα ΛΟΑΤ οργανώσεις, φεμινιστικές οργανώσεις ή τον Συνήγορο του Πολίτη.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Ορισμοί και διερεύνηση του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου σχετικά με την ρητορική μίσους (20 λεπτά)

Μέρος 1ο. Καταιγισμός ιδεών (Brainstorming) / Ερωτήσεις και απαντήσεις. Ρητορική μίσους. (10 λεπτά)

- Τι είναι η ρητορική μίσους; Ποια είναι η πρώτη σας σκέψη/ιδέα όταν ακούτε αυτόν τον όρο;

Μέρος 2ο: Παρουσίαση/συζήτηση. Ορισμός της ρητορικής μίσους και εξέταση του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου σχετικά με την ρητορική μίσους που σχετίζεται (και) με τα μέσα ενημέρωσης. (10 min)

Προετοιμάστε μια Παρουσίαση. Παρέχετε τις απαραίτητες διευκρινίσεις. Οι Πηγές και οι Αναφορές μπορούν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα παρακάτω:

- **Τον ορισμό και τις μορφές ρητορικής μίσους:**
  - **Ορισμός της ρητορικής μίσους σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.** Δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός σε επίπεδο ΕΕ. Ένας από τους πιο γνωστούς και χρησιμοποιούμενους ορισμούς είναι αυτός που παρέχεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης: «(...) η ρητορική μίσους περιλαμβάνει κάθε μορφή έκφρασης που διαδίδει, υποκινεί, προωθεί ή δικαιολογεί το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους που στηρίζονται στη μισαλλοδοξία, όπως: μισαλλοδοξία που εκφράζεται μέσα από επιθετικό εθνικισμό και εθνοκεντρισμό, διάκριση και εχθρικήτητα κατά μειονοτήτων, μεταναστών και ανθρώπων μεταναστευτικής καταγωγής» (Council of Europe Recommendation No. R (97) 20).

► **Ορισμός σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI).** Το 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας εισήγαγε τον ακόλουθο ορισμό - ο οποίος είναι ευρύτερος και πιο περιεκτικός - στο πλαίσιο της Σύστασης Γενικής Πολιτικής αριθ. 15 για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους: «(...) η ρητορική μίσους περιλαμβάνει (...) κάθε μορφή υποστήριξης, προώθησης ή υποκίνησης δυσφήμισης, μίσους ή διασυρμού ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων, καθώς και οποιαδήποτε παρενόχληση, προσβολή, αναπαραγωγή αρνητικών στερεοτύπων, στιγματισμό ή απειλή σε σχέση με αυτό το άτομο ή την ομάδα ατόμων και την δικαιολόγηση όλων των προηγούμενων μορφών έκφρασης, στην βάση «φυλής», χρώματος, καταγωγής, εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, ηλικίας, αναπηρίας, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, βιολογικού ή κοινωνικού φύλου, ταυτότητας φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και άλλων ατομικών χαρακτηριστικών ή ατομικής κατάστασης» (ECRI General Policy Recommendation No 15 on combating hate speech).

► **Μορφές ρητορικής μίσους σύμφωνα με την ECRI:** «η ρητορική μίσους μπορεί να λάβει τη μορφή δημόσιας άρνησης, υποτίμησης, δικαιολόγησης ή εμφάνισης ως αποδεκτών εγκλημάτων γενοκτονίας, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ή εγκλημάτων πολέμου που έχουν αναγνωρισθεί ως τετελεσμένα από τα δικαστήρια, και της εξύμνησης ατόμων που έχουν καταδικαστεί για τέτοιου είδους εγκλήματα» (ECRI General Policy Recommendation No 15 on combating hate speech).

► **Κίνητρα της ρητορικής μίσους σύμφωνα με την ECRI:** «(...) η χρήση ρητορικής μίσους μπορεί να αντικατοπτρίζει ή να προωθεί την αβάσιμη θεώρηση ότι ο χρήστης είναι με κάποιο τρόπο ανώτερος από ένα πρόσωπο ή μια ομάδα προσώπων που αποτελούν τον στόχο του. Η χρήση ρητορικής μίσους μπορεί να αποσκοπεί στην υποκίνηση, ή μπορεί εύλογα να αναμένει να έχει ως αποτέλεσμα την παρότρυνση άλλων να διαπράξουν πράξεις βίας, εκφοβισμού, εχθρότητας ή διάκρισης εις βάρος εκείνων που αποτελούν τον στόχο τους, και αυτή αποτελεί μια ιδιαίτερα σοβαρή μορφή τέτοιου είδους ρητορικής» (ECRI General Policy Recommendation No 15 on combating hate speech).

• **Ρητορική μίσους και Ευρωπαϊκό Δίκαιο:**

► **Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου:** ΑΡΘΡΟ 10 Ελευθερία έκφρασης, ΑΡΘΡΟ 14 Απαγόρευση των διακρίσεων, ΑΡΘΡΟ 17 Απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος.²

► **Απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου:** Άρθρο 1 Αδικήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας.³

► **Οδηγία 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Μαρτίου 2010, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων), ΕΕ L 95, 15 Απριλίου 2010:** Άρθρο 6, Άρθρο 9.⁴

² European Convention on Human Rights: ARTICLE 10 Freedom of expression, ARTICLE 14 Prohibition of discrimination, ARTICLE 17 Prohibition of abuse of rights.

³ Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law: Article 1 Offences concerning racism and xenophobia.

⁴ Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council of 10 March 2010 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (AMSD), OJ L 95, 15 April 2010: Article 6, Article 9.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Εθνικό νομικό πλαίσιο σχετικά με την ρητορική μίσους (1 ώρα και 10 λεπτά)

Η δραστηριότητα αυτή θα είναι **πλήρως προσαρμοσμένη στα εγχώρια δεδομένα.**

Μέρος 1ο. Εργασία σε ομάδες/μελέτη περιπτώσεων. (40 λεπτά)

- Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες-ουσες σε μικρές ομάδες (4-5 άτομα ανά ομάδα).
- Μοιράστε στους/στις συμμετέχοντες-ουσες το **Έντυπο 3 Νομικές Υποθέσεις** (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ), το οποίο περιλαμβάνει **πραγματικές** περιπτώσεις από συνεργαζόμενες με το Έργο Ε.Τ.Ηο.Σ. χώρες, ή/και μπορείτε να προετοιμάσετε ένα Έντυπο με νομικές υποθέσεις από την χώρα σας.
- Οι ομάδες θα κληθούν:
  - Να αποφασίσουν εάν κάθε περίπτωση επρόκειτο για ρητορική μίσους κατά των ΛΟΑΤ ατόμων μέσω των μέσων ενημέρωσης, και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους.
  - Να μοιραστούν τις σκέψεις τους σχετικά με την απόφαση του δικαστηρίου, ενώ εάν η συγκεκριμένη περίπτωση προέρχεται από άλλη χώρα, να αποφασίσουν εάν θα σημειωνόταν παραβίαση του νόμου σε περίπτωση που το ίδιο περιστατικό συνέβαινε στην χώρα τους και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους.
- Δώστε σε όλες τις ομάδες 10 λεπτά για προετοιμασία και 5 λεπτά για παρουσίαση (στην καθεμία ομάδα).
- Ζητήστε τη γνώμη των άλλων ομάδων. Υπάρχει συμφωνία;

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

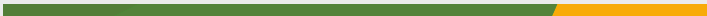
Οι εκπαιδευτές-τριες μπορούν επίσης να βρουν πραγματικές περιπτώσεις ρητορικής μίσους κατά των ΛΟΑΤ ατόμων σε περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης οι δημιουργοί του οποίου βρέθηκαν ενώπιον της δικαιοσύνης στις χώρες τους ή να προετοιμάσουν υποθετικές περιπτώσεις.

Μέρος 2ο. Παρουσίαση / συζήτηση. Νομικό πλαίσιο και πιθανά κενά (30 λεπτά)

- Παρουσιάστε το ισχύον εθνικό νομικό πλαίσιο σχετικά με την ρητορική μίσους στην βάση της ταυτότητας φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και των χαρακτηριστικών φύλου. Εστιάστε στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης.
- Ξεκινήστε μια συζήτηση προκειμένου να γίνει περιγραφή της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας σχετικά με την δίωξη περιστατικών ρητορικής μίσους κατά των ΛΟΑΤ ατόμων που καταγράφονται στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης (π.χ. άρθρα εφημερίδων/ιστοτόπων, στήλες και εξώφυλλα από περιοδικά/εφημερίδες, τηλεοπτικές/ραδιοφωνικές εκπομπές ή/και συνεντεύξεις που πραγματοποιούνται από επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης κλπ.). Δώστε έμφαση στις πιθανές ερμηνείες του ισχύοντος νομικού πλαισίου, αναδεικνύοντας δυνατά και αδύνατα σημεία. Βοηθήστε την ομάδα να εντοπίσει στρατηγικές αντιμετώπισης ενδεχόμενων ελλείψεων.

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: Ημέρα 2η

Ενότητα 4η

Αναγνώριση και καταπολέμηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων στο μιντιακό περιεχόμενο (1 ώρα και 30 λεπτά).

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση να:

- κατανοήσουν τις έννοιες των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων
- αναγνωρίζουν και να αποφεύγουν την (ανα)παραγωγή στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων
- ανταποκρίνονται σε τέτοια στερεότυπα και προκαταλήψεις παραθέτοντας πραγματικά δεδομένα
- γνωρίσουν τα μέσα ενημέρωσης που έχουν ως επίκεντρο ζητήματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος και να ανταλλάξουν εμπειρίες και καλές πρακτικές.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Ορισμός στερεοτύπων - προκαταλήψεων και παραδείγματα. (20 λεπτά)

Μέρος 1ο. Brainstorming. Στερεότυπα/προκαταλήψεις: πρώτες σκέψεις και παραδείγματα (10 λεπτά)

- Τι είναι το στερεότυπο; Τι είναι η προκατάληψη; Ποια είναι η πρώτη σας σκέψη/ιδέα όταν ακούτε αυτούς τους όρους;
- Μπορείτε να δώσετε παραδείγματα (αρνητικών ή θετικών) στερεοτύπων για τα ΛΟΑΤ άτομα;

Μέρος 2ο. Παρουσίαση. Ορίζοντας τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, η μεταξύ τους σχέση και άλλες βασικές έννοιες. (10 λεπτά)

Προετοιμάστε μια παρουσίαση. Παρέχετε τις απαραίτητες διευκρινίσεις. Οι Πηγές και οι Αναφορές μπορούν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα παρακάτω:

- Τα στερεότυπα είναι γενικεύσεις που αποδίδονται στους ανθρώπους, μπορούν να είναι θετικά ή αρνητικά, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις είναι αρνητικά:

► Σύμφωνα με το Ηλεκτρονικό Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών (Online Dictionary of the Social Sciences), «Στην κοινωνιολογία, το στερεότυπο αποτελεί πάντα ένα κοινωνικό κατασκεύασμα που μπορεί να έχει κάποια βάση στην πραγματικότητα, ωστόσο αποτελεί μια καθολική γενίκευση (π.χ. στις γυναίκες αρέσουν τα ρομαντικά μυθιστορήματα). Η χρήση στερεοτύπων είναι η απόδοση τέτοιων καθολικών γενικεύσεων σε πρόσωπα ή καταστάσεις παραβλέποντας τις ατομικές διαφοροποιήσεις» (Online Dictionary of Social Sciences χ.χ.β).

► Έναν εναλλακτικό ορισμό προσφέρει το εγχειρίδιο που παρέχεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης, με τίτλο «Σύνδεσμοι - Ένα εγχειρίδιο για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους» (“Bookmarks - A manual for combating hate speech online through human rights education”): «Τα στερεότυπα είναι κοινές πεποιθήσεις ή σκέψεις για συγκεκριμένες ομάδες και μπορεί να είναι θετικά ή αρνητικά (ή ουδέτερα). Τα στερεότυπα μπορεί να φανούν χρήσιμα, ωστόσο καθίστανται ζημιογόνα όταν αποδίδονται σε πρόσωπα με τρόπο άκαμπτο και όταν σε αυτά βασίζεται διαφορετική μεταχείριση ή συμπεριφορά. Τα στερεότυπα είναι γενικεύσεις και δεν μπορούν να ισχύουν πάντοτε σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση! Παραδείγματα στερεοτύπων είναι οι ακόλουθες γενικεύσεις: «οι άντρες είναι πιο δυνατοί από τις γυναίκες», «οι ποδοσφαιριστές μπορούν να τρέξουν πιο γρήγορα από τους άλλους ανθρώπους» και «όλοι οι κύκνοι είναι λευκοί» (Keen & Georgescu, 2016:166-167).

► Σύμφωνα με τους Ashmore και Del Boca, υπάρχει ένας πιο περιεκτικός ορισμός του στερεοτύπου: «ένα στερεότυπο είναι ένα σύνολο πεποιθήσεων σχετικά με τα ατομικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής ομάδας» (Ashmore και Der Roca 1981:21). Σύμφωνα με τους Jussim et al., με βάση τον προαναφερθέντα ορισμό, τα στερεότυπα: «μπορεί να είναι βασίμα και λογικά (μπορεί και όχι), ευρέως διαδεδομένα, συνειδητά, άκαμπτα, μεγενθυμένη παρουσίαση των διαφορών μεταξύ ομάδων, θετικά ή αρνητικά, ή βασισμένα σε ουσιοκρατικά ή βιολογικά επιχειρήματα. Τα στερεότυπα μπορεί να είναι (μπορεί και όχι) η αιτία ή το αποτέλεσμα προκατάληψης, ή η αιτία δημιουργίας προκαταλήψεων και αυτοεκπληρούμενων προφητειών» (Jussim et al. 2009:201).

► Ωστόσο τα στερεότυπα είναι συχνότερα αρνητικά, ενώ η υιοθέτηση θετικών στερεοτύπων υποδηλώνει την εν δυνάμει υιοθέτηση και αρνητικών: «Όσον αφορά τα αρνητικά στερεότυπα, τα δεδομένα είναι ξεκάθαρα, και θα πρέπει να αναγνωρίσουμε την ύπαρξή τους, όπως αναγνωρίζουμε τις προκαταλήψεις. Αν και μπορεί να είναι θετικά, τα στερεότυπα είναι κατά κύριο λόγο αρνητικά. Δημιουργούμε περισσότερα αρνητικά παρά θετικά στερεότυπα, όταν μας ζητείται αυτό, ενώ και η εκδήλωση θετικών στερεοτύπων δεν αντιμετωπίζεται θετικά. Σκεφτείτε πώς θα αντιδράσουμε σε περιπτώσεις ατόμων που ισχυρίζονται ότι οι Αφροαμερικανοί είναι χαρισματικοί στον αθλητισμό και την μουσική. Εν μέρει, το πρόβλημα έγκειται στο ότι όταν εκφράζουμε θετικά στερεότυπα, συνάγεται ότι υιοθετούμε και τα αρνητικά στερεότυπα» (Stangor 2009:2).

• Οι προκαταλήψεις αποτελούν «τάξεις» στερεοτύπων, περιλαμβάνουν κρίση - στις περισσότερες περιπτώσεις με αρνητική χροιά - και συνδέονται (ή μπορεί να συνδέονται) με ρατσισμό, διακρίσεις, ρητορική μίσους, ακόμα και με εγκλήματα μίσους: Σύμφωνα με το Ηλεκτρονικό Λεξικό των Κοινωνικών Επιστημών, «Προκατάληψη είναι η διαμόρφωση κρίσης σχετικά με ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων με βάση τα κοινωνικά, σωματικά ή πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους. Τέτοιες κρίσεις είναι συνήθως αρνητικές, ενώ οι προκαταλήψεις μπορεί επίσης να χρησιμεύσουν προκειμένου να δοθεί αδικαιολόγητη εύνοια και πλεονέκτημα σε μέλη συγκεκριμένων ομάδων. Η προκατάληψη συχνά θεωρείται ως το συστατικό στοιχείο των διακρίσεων»(Online Dictionary of Social Sciences χ.χ.α).

► **Προκατάληψη:** «Η προκατάληψη αποτελεί μια ιδιαίτερη κατηγορία στερεοτύπου, η οποία περιλαμβάνει μια αξιολόγηση ή μια κρίση. Πολλά στερεότυπα που φαίνεται να είναι ουδέτερα, περιέχουν στην πραγματικότητα ένα αξιολογικό στοιχείο κρίσης. Για παράδειγμα, η φράση «οι γυναίκες δεν είναι καλές στα ηλεκτρονικά παιχνίδια» φαίνεται να είναι μια δήλωση βασισμένη στην πραγματικότητα, ενώ ουσιαστικά αποτελεί μια κρίση σχετικά με τις τεχνικές ικανότητες των γυναικών. Ακόμη και όταν τα στερεότυπα ή οι προκαταλήψεις φαίνεται να είναι θετικά, σχεδόν πάντα διαθέτουν αρνητική χροιά. Η φράση «Οι Αυστραλοί είναι οι πιο γενναιόδωροι άνθρωποι στον κόσμο» είναι θετική για τους Αυστραλούς, αλλά περιέχει την κρίση ότι οι άνθρωποι σε άλλες χώρες είναι λιγότερο γενναιόδωροι! Η φράση «οι Αφρικανοί είναι καλοί στον αθλητισμό» μπορεί να ερμηνευθεί ως «οι Αφρικανοί είναι καλοί μόνο στον αθλητισμό». Ο εθνικισμός και ο πατριωτισμός φαίνεται να έχουν εξωτερικά θετική χροιά, αλλά μπορούν εύκολα να μετατραπούν σε ρατσισμό» (Keen & Georgescu, 2016:167).

- Η σύνδεση μεταξύ στερεοτύπων και προκαταλήψεων με τις διακρίσεις, την ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους περιγράφεται καλύτερα από τους Keen και Georgescu ως εξής:

«Τα **ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΜΙΣΟΥΣ** είναι παράνομες πράξεις εναντίον μιας ομάδας ή ατόμου που βασίζονται σε μια προκατάληψη σχετικά με την ταυτότητά του, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή.

Η **ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ** αποτελεί έκφραση αρνητικής κρίσης για ένα άτομο ή ομάδα, που συχνά βασίζεται σε προκαταλήψεις, που διαδίδει, υποκινεί, προωθεί ή δικαιολογεί το ρατσιστικό μίσος και τη μισαλλοδοξία. Οι συγκεκριμένες περιπτώσεις μπορεί να στοιχειοθετούν έγκλημα ή και όχι, ανάλογα με τους νόμους της χώρας και το πλαίσιο στο οποίο γίνεται η εκφορά του λόγου.

Οι **ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ** περιλαμβάνουν την μη ισότιμη μεταχείριση που απορρέει από οποιαδήποτε προκατάληψη, συμπεριλαμβανομένων των μη φυλετικών προκαταλήψεων.

Ο **ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ** είναι προκατάληψη που βασίζεται στην ιδέα της «φυλής» ή της εθνικότητας ή οποιουδήποτε άλλου χαρακτηριστικού που συνδέεται με αυτά, που οδηγεί συχνά στην μη ισότιμη μεταχείριση κάποιου ατόμου.

Η **ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ** είναι μια γενίκευση που περιέχει μια κρίση - συνήθως αρνητική - για άλλα άτομα ή κοινωνικές ομάδες.

Τα **ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ** είναι γενικεύσεις για άλλες ομάδες ατόμων, που μπορεί να περιέχουν ή να μην περιέχουν κρίσεις » (Keen & Georgescu, 2016:168).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Εντοπισμός στερεοτύπων και προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων. (1 ώρα και 10 λεπτά)

Μέρος 1ο. Εργασία σε ομάδες / μελέτη περιπτώσεων. Εντοπισμός. (50 λεπτά)

- Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε μικρές ομάδες (4-5 άτομα ανά ομάδα).
- Δώστε στους συμμετέχοντες το Έντυπο 4 Στερεότυπα και Προκαταλήψεις (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ), το οποίο περιλαμβάνει **πραγματικά** αποσπάσματα από υλικό μέσων ενημέρωσης στις συνεργαζόμενες με το Έργο Ε.Τ.Ηο.Σ. χώρες ή/και προετοιμάστε ένα Έντυπο με αποσπάσματα από υλικό μέσων ενημέρωσης της χώρας σας.
- Κάθε ομάδα θα λάβει 1-2 περιστατικά όπως άρθρα εφημερίδων/ιστοτόπων, στήλες και εξώφυλλα από περιοδικά/εφημερίδες, αναφορές σε τηλεοπτικές/ραδιοφωνικές εκπομπές ή/και συνεντεύξεις που πραγματοποιούνται από επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης και που αναφέρονται σε ΛΟΑΤ άτομα ή/και ΛΟΑΤ θέματα.
- Ζητήστε να αναζητήσουν και να εντοπίσουν τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις κατά των ΛΟΑΤ ατόμων και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους. Δώστε 15 λεπτά για προετοιμασία (σε όλες τις ομάδες) και 5 λεπτά για παρουσίαση (στην καθεμία ομάδα).
- Ρωτήστε τους/τις συμμετέχοντες-ουσες πώς θα κάλυπταν οι ίδιοι-ες αυτές τις ειδήσεις, ή πώς θα αναφέρονταν σε αυτά τα ζητήματα.
- Ρωτήστε τις υπόλοιπες ομάδες εάν έχουν άλλη γνώμη ή αν θέλουν να προσθέσουν κάτι.

Ενότητα 5η

Συνεργασία με την ΛΟΑΤ κοινότητα κατά της ομοφοβίας, της τρανσφοβίας και της αμφιφοβίας: Τα μέσα ενημέρωσης ως σύμμαχοι (1 ώρα και 30 λεπτά)

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες-ουσες θα:

- κατανοήσουν τις ανάγκες, και ταυτόχρονα τις δυνατότητες και τις ευθύνες διαφόρων φορέων στην πρόληψη και την καταπολέμηση της ομοφοβίας, της τρανσφοβίας και της αμφιφοβίας από και διά των μέσων ενημέρωσης
- είναι σε θέση να συνεργάζονται με μέσα ενημέρωσης και οργανώσεις που επικεντρώνονται σε ΛΟΑΤ ζητήματα, προκειμένου να προωθούν την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων
- εξετάσουν τις σχετικές Συστάσεις Πολιτικής από διεθνή και ευρωπαϊκά όργανα, καθώς και τις καλές πρακτικές που εφαρμόζονται στη χώρα τους ή/και στο εξωτερικό

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Το παράδειγμα και η εμπειρία εξειδικευμένων μέσων ενημέρωσης (15 λεπτά)

Ανοιχτή συνέντευξη ή παρουσίαση/συζήτηση.

- Προσκαλέστε 1-2 επαγγελματίες του τομέα των μέσων ενημέρωσης που εργάζονται σε ΛΟΑΤ ή/και φεμινιστικά μέσα ενημέρωσης. Ιδανικά, οι επαγγελματίες αυτοί-ές θα έχουν μεγάλη εμπειρία από την εργασία τους στον τομέα. Αυτό το Μέρος της ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 1 **θα έχει προγραμματιστεί με τους/τις επαγγελματίες του τομέα των μέσων ενημέρωσης εκ των προτέρων**. Η παρουσίαση ή η ανοικτή συνέντευξη μπορεί να καλύπτει τα ακόλουθα βασικά σημεία:

- εισαγωγή: η δημιουργία και το συγκεκριμένο περιεχόμενο/ομάδα-στόχος των ΛΟΑΤ μέσων ενημέρωσης, ποια ανάγκη οδήγησε στην δημιουργία των συγκεκριμένων μέσων ενημέρωσης που επικεντρώνονται σε ΛΟΑΤ θέματα
- εντυπώσεις σχετικά με τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τον κακοποιητικό λόγο που προωθεί διακρίσεις κατά των ΛΟΑΤ ατόμων στα κύρια μέσα ενημέρωσης, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο
- επιπτώσεις (κοινωνικές, ψυχολογικές κλπ.) της (ανα)παραγωγής τέτοιων στερεοτύπων, προκαταλήψεων και κακοποιητικού λόγου που προωθεί διακρίσεις στα ΛΟΑΤ άτομα (θα μπορούσαν να αναφερθούν συγκεκριμένες περιπτώσεις)
- εντυπώσεις σχετικά με πιθανά κενά στη νομοθεσία ή στην εφαρμογή αυτής σχετικά με την ρητορική μίσους από και διά των μέσων ενημέρωσης

- ▶ πρωτόκολλα, οδηγίες κλπ. που ακολουθούνται κατά την δημοσιογραφική κάλυψη και την αναφορά σε ΛΟΑΤ θέματα, αποφεύγοντας έτσι στερεότυπα και προκαταλήψεις
- ▶ πιθανή συνεργασία των ΛΟΑΤ μέσων ενημέρωσης με τα κύρια μέσα ενημέρωσης ή/και με ενώσεις των επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης ή με σχολές δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης - αν υφίσταται κάποια συνεργασία, ποιο είναι το αντικείμενο αυτής της συνεργασίας; Υπάρχουν άλλα τέτοια παραδείγματα σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο;

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Εάν οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης που εργάζονται σε ΛΟΑΤ/φεμινιστικά μέσα ενημέρωσης δεν είναι - για οποιονδήποτε λόγο - διαθέσιμοι-ες, μπορείτε να καλέσετε εκπρόσωπο μιας ΛΟΑΤ οργάνωσης ώστε να πραγματοποιήσει αυτό το μέρος της δραστηριότητας. Ιδανικά, ο/η εκπρόσωπος αυτός-ή θα εργάζεται στο Τμήμα Επικοινωνίας της οργάνωσης ή/και θα έχει αξιόλογο έργο και εμπειρία στον τομέα των μέσων ενημέρωσης ή/και της αντιμετώπισης της ρητορικής μίσους ή/και των στερεοτύπων/προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων εν γένει (καταγραφή περιστατικών, έρευνα, νομική υποστήριξη θυμάτων κλπ.). Στην περίπτωση αυτή, η παρουσίαση ή η ανοικτή συνέντευξη μπορεί να καλύπτει τα ακόλουθα βασικά σημεία:

- βασικές αρχές και έργο της οργάνωσης (γενικές πληροφορίες)
- εντυπώσεις σχετικά με τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τον κακοποιητικό λόγο που προωθεί διακρίσεις κατά των ΛΟΑΤ ατόμων στα κύρια μέσα ενημέρωσης, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο
- επιπτώσεις (κοινωνικές, ψυχολογικές κλπ.) της (ανα)παραγωγής τέτοιων στερεοτύπων, προκαταλήψεων και κακοποιητικού λόγου που προωθεί διακρίσεις στα ΛΟΑΤ άτομα (θα μπορούσαν να αναφερθούν συγκεκριμένες περιπτώσεις)
- εντυπώσεις σχετικά με πιθανά κενά στη νομοθεσία ή στην εφαρμογή αυτής σχετικά με την ρητορική μίσους από και διά των μέσων ενημέρωσης
- δεδομένα/στατιστικά στοιχεία σχετικά με την ρητορική μίσους ή τα στερεότυπα/προκαταλήψεις ή τον κακοποιητικό λόγο που προωθεί διακρίσεις στα μέσα ενημέρωσης και επισκόπηση των μεθόδων καταγραφής (σε περίπτωση που καταγράφονται από την οργάνωση ή από τον/την ακτιβιστή-ρια)
- πιθανή συνεργασία του φορέα με τα κύρια μέσα ενημέρωσης ή/και με ενώσεις των επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης ή με σχολές δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης - αν υφίσταται συνεργασία, ποιο είναι το αντικείμενο της; Υπάρχουν άλλα τέτοια παραδείγματα σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Συνεργασία με την ΛΟΑΤ κοινότητα. (1 ώρα και 15 λεπτά)

Μέρος 1ο: Εργασία σε ομάδες/άσκηση. Συνεργασία ενάντια στην ομοφοβία, την τρανσφοβία και την αμφιφοβία από και διά των μέσων ενημέρωσης. (1 ώρα)

- Γράψτε σε 5 φύλλα τύπου flipchart τα ακόλουθα:
  - Σελίδα 1 «Τι μπορούν/πρέπει να κάνουν οι ενώσεις των επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης;»
  - Σελίδα 2 «Τι μπορούν/πρέπει να κάνουν οι σχολές δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης;»
  - Σελίδα 3 «Τι μπορούν/πρέπει να κάνουν τα κύρια μέσα ενημέρωσης;»
  - Σελίδα 4 «Τι μπορεί/πρέπει να κάνει η Πολιτεία;»
  - Σελίδα 5 «Τι μπορούν/πρέπει να κάνουν οι ΛΟΑΤ οργανώσεις;»
- Χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες-ουσες σε 5 ομάδες.
- Δώστε σε κάθε ομάδα μία από τις παραπάνω σελίδες.
- Εξηγήστε ότι ο σκοπός αυτής της άσκησης είναι να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες-ουσες τις προοπτικές του εύρους των οργανώσεων και φορέων που μπορούν και πρέπει να εργαστούν για την πρόληψη ή/και την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των στερεοτύπων/προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων από και διά των μέσων ενημέρωσης.
- Δώστε 15 λεπτά στις ομάδες ώστε να ολοκληρώσουν τις σελίδες τους.
- Δώστε σε κάθε ομάδα 7-8 λεπτά ώστε να παρουσιάσει τις ιδέες της.

Μέρος 2ο. Παρουσίαση. Συστάσεις Πολιτικής και Καλές Πρακτικές (15 λεπτά)

Προετοιμάστε μια παρουσίαση. Παρέχετε τις απαραίτητες διευκρινίσεις. Οι Πηγές και οι Αναφορές μπορούν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα παρακάτω:

- **Συστάσεις Πολιτικής** των ευρωπαϊκών φορέων/θεσμικών οργάνων για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των διακρίσεων (και) διά των μέσων ενημέρωσης. Τέτοιες συστάσεις περιέχονται σε:
  - **Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση αρ. R (97) 20 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη σχετικά με την «ρητορική μίσους»** (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 30 Οκτωβρίου 1997 κατά την 607η συνεδρίαση των Αντιπροσώπων των Υπουργών): Παράρτημα της Σύστασης Αρ. R (97) 20 / Αρχές 1-7.⁵

⁵ Council of Europe, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on “hate speech” (Adopted by the Committee of Ministers on 30 October 1997 at the 607th meeting of the Ministers’ Deputies): Appendix to Recommendation No. R (97) 20 / Principles 1-7.

► Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση αρ. R (97) 21 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη σχετικά με τα μέσα ενημέρωσης και την προαγωγή μιας κουλτούρας ανεκτικότητας (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 30 Οκτωβρίου 1997 κατά την 607η συνεδρίαση των Αντιπροσώπων των Υπουργών): Παράρτημα της Σύστασης αρ. R (97) 21 / Παράγραφοι 1-6.⁶

► Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM/Rec (2010)5 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη σχετικά με τα μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 31 Μαρτίου 2010 κατά την 1081η συνεδρίαση των Αντιπροσώπων των Υπουργών): Παράρτημα της Σύστασης CM/Rec(2010)5 / I. Δικαίωμα στη ζωή, ασφάλεια και προστασία από τη βία / Β. «Ρητορική μίσους».⁷

► Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΕΡΜ) Σύσταση Γενικής Πολιτικής αρ. 15 για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους που εγκρίθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2015: Σύσταση αρ. 7 / I. Μέσα ενημέρωσης και διαδίκτυο / Παράγραφοι 130-144.⁸

• Δώστε μια σύντομη περιγραφή των καλών πρακτικών που ακολουθούνται στην χώρα σας από:

- Οργανώσεις της ΛΟΑΤ κοινότητας ή/και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Επαγγελματικές ενώσεις στον τομέα των μέσων ενημέρωσης.
- Σχολές δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης (ιδιωτικές και κρατικές).
- Τα κύρια μέσα ενημέρωσης (ιδιωτικά και κρατικά).
- Την Πολιτεία.

► Ακόμα και αν υπάρχουν λίγες αξιοσημείωτες καλές πρακτικές που έχουν εντοπιστεί στη χώρα σας (τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα) ή/και η Πολιτεία κάνει πολύ λίγα ή καθόλου για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των στερεοτύπων/προκαταλήψεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, **κάθε επαγγελματίας του τομέα των μέσων ενημέρωσης μπορεί να κάνει κάτι για να γίνει σύμμαχος των ΛΟΑΤ ατόμων**. Ένας κατάλογος με γενικές οδηγίες, ο οποίος περιλαμβάνεται στον Οδηγό για επαγγελματίες του Έργου E.T.H.O.S. (Θεοφιλόπουλος και Παγάνης 2019) έχει ως εξής:

⁶ Council of Europe, Recommendation No. R (97) 21 of the committee of ministers to member states on the media and the promotion of a culture of tolerance (Adopted by the Committee of Ministers on 30 October 1997 at the 607th meeting of the Ministers' Deputies): Appendix to Recommendation No. R (97) 21 / Paragraphs 1-6

⁷ Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers' Deputies): Appendix to Recommendation CM/Rec(2010)5 / I. Right to life, security and protection from violence / B. "Hate speech".

⁸ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) General Policy Recommendation No. 15 on combating hate speech adopted on 8 December 2015: Recommendation No 7 / I. Media and the Internet / Paragraphs 130-144.

- Κάντε την ύπαρξη των ΛΟΑΤ ανθρώπων ορατή ενσωματώνοντας θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος στη θεματολογία/περιεχόμενο του μέσου σας.
- Συμβάλετε στην ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤ άτομα. Για παράδειγμα, παρακολουθήστε την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ατόμων στη χώρα και φέρτε στο φως τις περιπτώσεις εγκλημάτων μίσους, ρητορική μίσους ή/και διακρίσεων κατά των ΛΟΑΤ ατόμων.
- Εάν είστε εργοδότης-τρια στα μέσα ενημέρωσης, μπορείτε να παρέχετε δωρεάν διαφημιστικό χώρο και χρόνο σε ΛΟΑΤ οργανώσεις που επιθυμούν σε αυτό το χώρο και χρόνο να υποστηρίξουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ.
- Ενημερώστε τους/τις συναδέλφους σας – ειδικά εκείνους-ες που ενδιαφέρονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα κοινωνικά θέματα – σχετικά με θέματα που αφορούν τους ΛΟΑΤ ανθρώπους και τα δικαιώματα αυτών. Ένας εύκολος τρόπος για να το κάνετε αυτό είναι να μοιραστείτε μαζί τους σχετικό εκπαιδευτικό/πληροφοριακό υλικό όπως αυτό που κρατάτε στα χέρια σας!
- Να θυμάστε και να τιμάτε σημαντικές ημερομηνίες για την ΛΟΑΤ κοινότητα, όπως η Παγκόσμια Ημέρα κατά της Ομοφοβίας, της Τρανσφοβίας και της Αμφιφοβίας (17 Μαΐου),⁹ η Ημέρα Ευαισθητοποίησης για τα Ίντερσεξ άτομα (26 Οκτωβρίου) και η Ημέρα Αλληλεγγύης για τα ίντερσεξ άτομα (8 Νοεμβρίου) για τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ίντερσεξ ατόμων¹⁰, καθώς και την Ημέρα Τρανς Μνήμης (για τα θύματα τρανσφοβικών εγκλημάτων μίσους - 20 Νοεμβρίου)¹¹ και την Ημέρα Τρανς Ορατότητας (γιορτάζουμε τα επιτεύγματα των τρανς ατόμων - 31 Μαρτίου), γράφοντας ένα άρθρο για την ευαισθητοποίηση του κοινού για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων, προσκαλώντας/φιλοξενώντας ΛΟΑΤ άτομα και οργανώσεις να μοιραστούν τις ιστορίες τους ή/και να μιλήσουν για θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος ή κάνοντας μια υποστηρικτική ανάρτηση στα μέσα κοινωνική δικτύωσης. Κάντε το ίδιο όταν οργανώνεται ένα φεστιβάλ υπερηφάνειας στην πόλη σας.
- **Συνεχίστε να εκπαιδεύεστε. Αν δεν ξέρετε ή αν δεν είστε σίγουροι-ες για κάτι, απλά ρωτήστε και ερευνήστε!** Επικοινωνήστε με τις οργανώσεις και τους/τις ΛΟΑΤ ακτιβιστές-στριες και ρωτήστε τους/τις εάν μπορούν να σας προσφέρουν εκπαίδευση, συμβουλές ή εκπαιδευτικό/ενημερωτικό υλικό. Αυτό θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε καλύτερα τα θέματα ΛΟΑΤ ενδιαφέροντος και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΛΟΑΤ άνθρωποι. Αναζητήστε πηγές και πληροφορίες μόνοι-ες σας: μπορείτε να βρείτε πολλά συναφή εκπαιδευτικά/πληροφοριακά εργαλεία και υλικό στο διαδίκτυο.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε παραδείγματα **συστάσεων πολιτικής και καλών πρακτικών** από όλα τα εθνικά κεφάλαια του Οδηγού του Έργου E.T.Ho.S, καθώς και από άλλες πηγές (για παράδειγμα, GLAAD Media Reference Guide, 2016, Νέα Υόρκη-Καλιφόρνια, σελ. 15-16).

⁹ Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε το: www.dayagainsthomophobia.org

¹⁰ Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε το: www.intersexday.org

¹¹ Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε τα: www.tdor.info και www.tdor.tgeu.org

Ενότητα 6η

Ολοκλήρωση και αξιολόγηση του Εργαστηρίου

(40 λεπτά)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η: Ολομέλεια - συζήτηση. (20 λεπτά)

- Ξεκινήστε μια συζήτηση ρωτώντας τους/τις συμμετέχοντες-ουσες ποιες ήταν οι γενικές τους εντυπώσεις από τη συμμετοχή τους στο σεμινάριο και εάν οι «προσδοκίες» ή/και οι «ανησυχίες» τους - που εκδηλώθηκαν κατά την εναρκτήρια ενότητα του εργαστηρίου - επιβεβαιώθηκαν ή όχι.
- Ρωτήστε όλους-ες τί έμαθαν, αν κάτι τους εξέπληξε και αν υπάρχει κάτι που θα ήθελαν να πάρουν μαζί τους. Εντοπίστε και καταγράψτε τις κύριες ενέργειες που μπορούν να γίνουν στο μέλλον για την κάλυψη των αναγκών που έχουν εκφραστεί, σε συνεργασία με την ΛΟΑΤ κοινότητα, τους/τις επαγγελματίες του τομέα των μέσων ενημέρωσης, τις σχολές δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης, τις ενώσεις των επαγγελματιών του τομέα των μέσων ενημέρωσης ή/και την Πολιτεία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η: Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης. (20 λεπτά)

- Αμέσως μετά το Εργαστήριο, θα καταγραφούν εκ νέου οι γνώσεις και οι στάσεις των εκπαιδευομένων, ώστε να εντοπιστούν πιθανές αλλαγές στις γνώσεις τους, να καταγραφεί το επίπεδο των δεξιοτήτων που αποκτήθηκε καθώς και η ικανοποίησή τους από τη συμμετοχή τους στο εργαστήριο. Τα σχόλια των συμμετεχόντων-ουσών θα μελετηθούν διεξοδικά κατά την επανεξέταση του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού προγράμματος για τον προσδιορισμό πιθανών προσαρμογών ή/και βελτιώσεων. Μπορείτε να βρείτε ένα παράδειγμα Ερωτηματολογίου Αξιολόγησης στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Πηγές & Αναφορές

- Ashmore, R. D., & Del Boca, F. K. 1981. "Conceptual approaches to stereotypes and stereotyping." In D. L. Hamilton (ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*. Hillsdale, NJ: Erlbaum: 1–35.
- Council of Europe, Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on “hate speech” (Adopted by the Committee of Ministers on 30 October 1997 at the 607th meeting of the Ministers’ Deputies). Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/1680505d5b>
- Council of Europe, Recommendation No. R (97) 21 of the committee of ministers to member states on the media and the promotion of a culture of tolerance (Adopted by the Committee of Ministers on 30 October 1997 at the 607th meeting of the Ministers’ Deputies). Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050513b>
- Council of Europe, Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers’ Deputies). Ανακτήθηκε από: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a
- Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning (2011/C 372/01). Ανακτήθηκε από: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1410876121775&uri=CELEX:32011G1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1410876121775&uri=CELEX:32011G1220(01))
- European Commission against Racism and Intolerance – ECRI. General Policy Recommendation No. 15 on combating hate speech adopted on 8 December 2015. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>
- European Convention on Human Rights as amended by Protocols Nos. 11 and 14 supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16, Strasbourg: European Court of Human Rights - Council of Europe. Ανακτήθηκε από: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

- Ghattas, D.C. 2015. *Standing up for the human rights of intersex people – how can you help?*. Belgium: ILGA Europe and OII Europe. Ανακτήθηκε από: <https://oiieurope.org/wp-content/uploads/2016/02/How-to-be-a-great-intersex-ally-A-toolkit-for-NGOs-and-decision-makers-December-2015.pdf>
- GLAAD - Gay & Lesbian Alliance Against Defamation. 2016 October. *Media Reference Guide*, New York – California: GLAAD. Ανακτήθηκε από: <http://www.glaad.org/sites/default/files/GLAAD-Media-Reference-Guide-Tenth-Edition.pdf>
- Θεοφιλόπουλος, Θ. 2015. “Καταγραφή περιστατικών βίας ή διακρίσεων εις βάρος LGBTQI+ ανθρώπων: βασικές έννοιες και κατευθύνσεις” στο Θεοφιλόπουλος, Θ. (επιμ.) *ΟΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΝΣΦΟΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ένας Οδηγός για επαγγελματίες αλλά και για κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη*. Αθήνα: Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Ανακτήθηκε από: <https://www.colouryouth.gr/wp-content/uploads/2016/06/Omofobia-Transfovia-stin-Ellada-Odigos.pdf>
- Θεοφιλόπουλος, Θ. και Παγάνης, Φ. 2019. “Βασικές έννοιες και κατευθυντήριες γραμμές για επαγγελματίες και φοιτητές ΜΜΕ” στο Θεοφιλόπουλος, Θ. (επιμ.) *Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός για επαγγελματίες ΜΜΕ*, Αθήνα: ΚΜΟΠ - Κέντρο κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας & Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.
- ILGA Europe - International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. 2015 October. Glossary. Ανακτήθηκε από: <https://www.ilga-europe.org/media/2431>
- Jussim, L., Cain, Th. R., Crawford, J. T., Harber, K. and Cohen, Fl. 2009. “The Unbearable Accuracy of Stereotypes”. P.p. 199-227 in Nelson, T. D. (ed.), *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination*, New York: Psychology Press Taylor & Francis Group. Ανακτήθηκε από: [https://emilkirkegaard.dk/en/wp-content/uploads/Todd_D_Nelson_Handbook_of_Prejudice_StereotypiBookos.org .pdf](https://emilkirkegaard.dk/en/wp-content/uploads/Todd_D_Nelson_Handbook_of_Prejudice_StereotypiBookos.org.pdf)
- Keen, E. & Georgescu, M. (2016). *Bookmarks - A manual for combating hate speech online through human rights education*, Revised edition (2016), with the inclusion of the Guide to Human Rights for Internet Users, Council of Europe. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/168065dac7>
- LGBTQIA Resource Center - University of California, Davis campus. χ.χ. “Words that Hurt”. Ανακτήθηκε από: <https://lgbtqia.ucdavis.edu/educated/words.html>
- National Center for Transgender Equality. 2016 July 9. “Frequently Asked Questions about Transgender People”. Ανακτήθηκε από: <https://transequality.org/issues/resources/understanding-transgender-people-faq>

- Olympic Training & Consulting Ltd. 2016. Adult training methodology and techniques, TIME project partnership. Ανακτήθηκε από: http://www.mediation-time.eu/images/TIME_O5_Trainer_Course_Module_2.pdf
- Online Dictionary of the Social Sciences. "Prejudice". χ.χ.α. Ανακτήθηκε από: <http://bitbucket.icaap.org/dict.pl?alpha=P>
- Online Dictionary of the Social Sciences. "Stereotype". χ.χ.β. Ανακτήθηκε από: <http://bitbucket.icaap.org/dict.pl?term=STEREOTYPE>
- Perry, J. and Franey, P. 2017. *Policing Hate Crime against LGBTI persons: Training for a Professional Police Response*, edited and coordinated by Yuri de Boer and Evgenia Giakoumopoulou, Council of Europe. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/prems-030717-gbr-2575-hatecrimes-against-lgbti-weba4/1680723b1d>
- Rainbow Families. N.d. "What is a Rainbow Family?". χ.χ. Ανακτήθηκε από: <http://www.rainbowfamilies.com.au/about-1/#mission>
- Stangor, Ch. 2009. "The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology. A Quick History of Theory and Research" in Nelson, T. D. (ed.), *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination*, New York: Psychology Press Taylor & Francis Group. Ανακτήθηκε από: https://emilkirkegaard.dk/en/wp-content/uploads/Todd_D._Nelson_Handbook_of_Prejudice_StereotypiBookos.org_.pdf
- Stoecker, E. and Magić, J. 2018. *Hate Crimes against LGBTI Persons. Training on Reporting and Victim Support*, edited by Piotr Godzisz, Warsaw: Lambda Warszawa & Galop UK. Ανακτήθηκε από: http://www.lgbthatecrime.eu/assets/pdf/Hate_Crimes_against_LGBTI_Persons_Training_Manual.pdf
- TGEU - Transgender Europe. 2015 December 17. "FAQ: The International Day to End Violence Against Sex Workers". Retrieved from: <https://tgeu.org/faq/dec-17>
- TGEU - Transgender Europe. 2016 July 4. Glossary. Ανακτήθηκε από: <https://tgeu.org/glossary/>
- Zubčević, R.A. and Bender, S. & Vojvodić, J. 2017 July. *Media Regulatory authorities and hate speech*, Council of Europe. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/media-regulatory-authorities-and-hate-speech/16807338f5>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο Αποτίμησης Αναγκών

(Ενότητα 1η. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5η)

		Χαμηλότερη βαθμολογία			Υψηλότερη βαθμολογία	
		1	2	3	4	5
1.	Γνωρίζω πολλά για τα ΛΟΑΤ θέματα, π.χ. ΛΟΑΤ ορολογία κλπ.					
2.	Γνωρίζω τις - μεταξύ άλλων και νομικές – προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤ άτομα στην σύγχρονη κοινωνία.					
3.	Γνωρίζω τις προκλήσεις και τα προβλήματα που υπάρχουν στην (ανα)παράσταση των ΛΟΑΤ ατόμων και ζητημάτων από τα μέσα ενημέρωσης.					
4.	Είμαι εξοικειωμένος/-η με τον κατάλληλο τρόπο κάλυψης ΛΟΑΤ θεμάτων.					
5.	Γνωρίζω πώς να αναφερθώ σε ΛΟΑΤ άτομα και θέματα χρησιμοποιώντας κατάλληλη, μη κακοποιητική και απαλλαγμένη από διακρίσεις γλώσσα.					
6.	Γνωρίζω πώς να αναφερθώ σε ΛΟΑΤ άτομα και θέματα χωρίς να (ανα)παράγω στερεότυπα και προκαταλήψεις κατά της ΛΟΑΤ κοινότητας.					
		Ναι			Όχι	
7.	Έχω συμμετάσχει σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.					
8.	Έχω συμμετάσχει σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικά με ΛΟΑΤ θέματα.					
9.	Επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης: Συνεργάζομαι ή έχω συνεργαστεί με ΛΟΑΤ οργανώσεις ή ακτιβιστές-ριες ή/και ειδικούς σε ΛΟΑΤ θέματα, στο πλαίσιο της εργασίας μου (για παράδειγμα, για τους σκοπούς άρθρου, δημοσιογραφικής έρευνας κλπ.).					

	Επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης: Εάν απαντήσατε «Ναι» στην παραπάνω πρόταση, παρακαλούμε να αναφέρετε πόσο συχνά.	Πολύ σπάνια	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά	Πολύ συχνά
		Ναι			Όχι	
	Φοιτητές-τριες/Σπουδαστές-στρίες δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης: Συνεργάζομαι ή έχω συνεργαστεί με ΛΟΑΤ οργανώσεις ή ακτιβιστές-ριες ή/και ειδικούς σε ΛΟΑΤ θέματα, στο πλαίσιο των σπουδών μου (για παράδειγμα, για τους σκοπούς ενός μαθήματος, μιας εργασίας, μιας έρευνας κλπ.).					
	Φοιτητές-τριες/Σπουδαστές-στρίες δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης: Εάν απαντήσατε «Ναι» στην παραπάνω πρόταση, παρακαλούμε να αναφέρετε πόσο συχνά.	Πολύ σπάνια	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά	Πολύ συχνά
10.	Επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης: Εργάζεστε σε μέσο ενημέρωσης που προάγει (και) τα ΛΟΑΤ δικαιώματα; Εάν ναι, περιγράψτε πώς το κάνει αυτό.					
	Φοιτητές-τριες/Σπουδαστές-στρίες δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης: Σπουδάζετε σε σχολή δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης η οποία προωθεί (και) τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤ ατόμων; Εάν ναι, περιγράψτε πώς το κάνει αυτό.					
11.	Επαγγελματίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης: Περιλαμβάνει η δουλειά σας την κάλυψη θεμάτων σχετικών (και) με ΛΟΑΤ θέματα ή/και ανθρώπινα δικαιώματα γενικά; Εάν ναι, παρακαλώ δώστε ένα παράδειγμα.					
	Φοιτητές-τριες/Σπουδαστές-στρίες δημοσιογραφίας και μέσων ενημέρωσης: Οι σπουδές σας περιλαμβάνουν ΛΟΑΤ θέματα ή/και θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικά; Εάν ναι, παρακαλώ δώστε ένα παράδειγμα.					
12.	Τι θα θέλατε να μάθετε στην διάρκεια του Εκπαιδευτικού Σεμιναρίου;					

Έντυπο 1. Ορολογία

(Ενότητα 2η. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η)

Ασέξουαλ	Άτομο που ορίζει τον εαυτό του χρησιμοποιώντας αυτόν τον όρο αισθάνεται πολύ μικρή ή καθόλου σεξουαλική έλξη. Αυτά τα άτομα βιώνουν τις σχέσεις, την έλξη και την διέγερση με κάπως διαφορετικό τρόπο. Ο όρος αυτός αναφέρεται σε ένα φάσμα ταυτοτήτων ατόμων που αισθάνονται ελάχιστη ή καθόλου σεξουαλική έλξη.
Cis/Cisgender	Όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα άτομα που δεν είναι τρανς. Χρησιμοποιείται με τον ίδιο τρόπο που ο όρος ετεροφυλόφιλος χρησιμοποιείται με την σημασία του μη ομοφυλόφιλου.
Αμφιφοβία	Ο φόβος, ο αδικαιολόγητος θυμός, η μισαλλοδοξία ή/και το μίσος προς την αμφιφυλοφιλία και τα αμφιφυλόφιλα άτομα.
Αμφιφυλόφιλος-η-ο	Όταν ένα άτομο έλκεται συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά από άτομα που ανήκουν σε περισσότερα του ενός φύλου.
Σύμφωνο συμβίωσης	Δύο άτομα που κατοικούν μαζί στην ίδια φυσική διεύθυνση μπορούν, σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, να συνάψουν σύμφωνο για την νομική ρύθμιση ορισμένων πρακτικών θεμάτων (τα οποία διαφέρουν από χώρα σε χώρα).
Γκέι	Ένας άντρας που έλκεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από άντρες
(Κοινωνικό) Φύλο	Αναφέρεται, παραδοσιακά, σε ένα κοινωνικό και πολιτισμικό κατασκεύασμα τού τι σημαίνει να είναι κανείς άντρας ή γυναίκα. Υπάρχει ανεξάρτητα από το βιολογικό φύλο και δεν αντιστοιχεί πάντα με το φύλο που αποδίδεται κατά την γέννηση.
Έκφραση Φύλου	Οι εξωτερικές εκδηλώσεις του φύλου, που εκφράζονται μέσω του ονόματος ενός ατόμου, των ανωνυμιών που χρησιμοποιούνται, της ένδυσης, του κουρέματος, της συμπεριφοράς, της φωνής ή των σωματικών χαρακτηριστικών. Μπορεί να «ταιριάζει» με την ταυτότητα φύλου του ατόμου (π.χ. ένας άνδρας με αρσενική έκφραση φύλου), αυτό όμως δεν συμβαίνει πάντοτε.
Ταυτότητα Φύλου	Αναφέρεται στην εσωτερική αίσθηση του ατόμου για το φύλο του. Μπορεί να ταυτίζεται (αλλά μπορεί και όχι) με το φύλο που αποδόθηκε στη γέννηση ή/και την έκφραση φύλου (του ίδιου ατόμου).

Ετεροκανονικότητα	Αναφέρεται στις πολιτισμικές και κοινωνικές πρακτικές με τις οποίες οι άντρες και οι γυναίκες «καθοδηγούνται» να θεωρούν ότι η ετεροφυλοφιλία είναι η μόνη νοητή σεξουαλικότητα. Υπονοείται ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ο μόνος τρόπος να είναι κανείς «κανονικός».
Ομοφοβία	Ο φόβος, ο αδικαιολόγητος θυμός, η μισαλλοδοξία ή/και το μίσος κατά της ομοφυλοφιλίας
Ίντερσεξ	Τα άτομα που αυτοπροσδιορίζονται με αυτόν τον όρο γεννιούνται με χαρακτηριστικά φύλου (όπως χρωμοσώματα, γεννητικά όργανα ή/και ορμονική δομή) που δεν ανήκουν αυστηρά στην αρσενική ή θηλυκή κατηγορία ή ανήκουν και στις δύο κατηγορίες ταυτόχρονα. Ο όρος αυτός αντιπροσωπεύει ένα φάσμα βιολογικών διαφοροποιήσεων σε σχέση με το φύλο που απαντώνται φυσικά στο ανθρώπινο είδος. Συμβολίζει επίσης την αποδοχή του φυσικού γεγονότος ότι το βιολογικό φύλο είναι ένα φάσμα και ότι υπάρχουν άτομα με βιολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούνται από τα γνωστά ως αρσενικά ή θηλυκά.
Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου	Η επίσημη διαδικασία για την αλλαγή ονόματος και αναγνωριστικού φύλου από διεμφυλικό άτομο στα επίσημα μητρώα και έγγραφα όπως το πιστοποιητικό γέννησής του, η ταυτότητα, το διαβατήριό ή η άδεια οδήγησης. Σε ορισμένες χώρες, είναι αδύνατο να κατοχυρώσει νομικά κανείς την αναγνώριση του φύλου του.
Λεσβία	Γυναίκα που έλκεται σεξουαλικά ή/και συναισθηματικά από γυναίκες
Μη δυικό	Άτομα που δεν ταυτίζονται με το δίπολο άντρας-γυναίκα, αλλά κάπου εκτός αυτού ή μεταξύ αυτού. Μερικά μη δυικά άτομα χρησιμοποιούν ουδέτερες αντωνυμίες όπως «το».
Κουίρ (Queer)	Έχει καταστεί ακαδημαϊκός όρος που εμπερικλείει τα άτομα που δεν είναι ετεροφυλόφιλα ή/και cisgender - περιλαμβάνει δηλαδή λεσβίες, γκέι άντρες, αμφιφυλόφιλα και διεμφυλικά άτομα. Επίσης, σύμφωνα με την σχετική θεωρία, αμφισβητούνται οι ετεροκανονικές κοινωνικές νόρμες που αφορούν το φύλο και τη σεξουαλικότητα, και οι έμφυλοι ρόλοι θεωρούνται κοινωνικά κατασκευάσματα. Παραδοσιακά, ο όρος αυτός ήταν προσβλητικός και, ως εκ τούτου, για ορισμένους εξακολουθεί να έχει αρνητικές συνυποδηλώσεις. Πολλά ΛΟΑΤ άτομα, ωστόσο, έχουν επανοικειοποιηθεί τον όρο ως σύμβολο περηφάνειας.

Πανσέξουαλ/ Πανσεξουαλικός-ή-ό	Ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει άτομα που έχουν ρομαντική, σεξουαλική ή συναισθηματική επιθυμία για άτομα όλων των ταυτοτήτων φύλου.
Οικογένεια «Ουράνιο Τόξο»	Οικογένεια μεγόνεις που ανήκουν στο ίδιο φύλο ή ανήκουν στην ΛΟΑΤ κοινότητα. Μπορεί να οριστεί ως οποιοδήποτε άτομο που είναι λεσβία, γκέι, αμφιφυλόφιλο, διεμφυλικό/φυλοδιαφορετικό, ίντερσεξ ή κουίρ και έχει ή σχεδιάζει να αποκτήσει ένα ή περισσότερα παιδιά μέσω: (γνωστού ή άγνωστου) δωρητή σπέρματος, παρένθετης μητρότητας (με ή χωρίς αποζημίωση προς την παρένθετη μητέρα), αναδοχής, υιοθεσίας (εγχώριας ή διεθνούς), σχέσεων μεταξύ ατόμων διαφορετικής ταυτότητας φύλου, συνκηδεμονίας ή με άλλους τρόπους.
Ομόφυλα ζευγάρια	Καλύπτει σχέσεις ή ζευγάρια που αποτελούνται από δύο άτομα του ίδιου φύλου.
Φύλο που αποδόθηκε κατά τη γέννηση	Είναι η ταξινόμηση των ανθρώπων ως αρσενικών ή θηλυκών. Κατά την γέννηση στα βρέφη αποδίδεται το φύλο αυτό, συνήθως με βάση την εμφάνιση της εξωτερικής τους ανατομίας. Ωστόσο, όπως ορίζεται από την βιολογία, το βιολογικό φύλο είναι ένας συνδυασμός σωματικών χαρακτηριστικών όπως: χρωμοσώματα, ορμόνες, εσωτερικά και εξωτερικά αναπαραγωγικά όργανα και δευτερογενή χαρακτηριστικά φύλου.
Σεξισμός	Πράξεις ή συμπεριφορές που κάνουν διακρίσεις εις βάρος ατόμων αποκλειστικά βάσει του φύλου τους. Συνδέεται με την εξουσία υπό την έννοια ότι τα άτομα που έχουν εξουσία συνήθως αντιμετωπίζονται προνομιακά και αυτά που δεν έχουν εξουσία συνήθως υφίστανται διακρίσεις. Επίσης, σχετίζεται με στερεότυπα, καθώς οι πράξεις ή συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις βασίζονται συχνά σε ψευδείς πεποιθήσεις ή σε υπεργενικεύσεις σχετικά με το φύλο, και σε προσήλωση σε αυτό ενώ δεν έχει σημασία.
Σεξουαλικός προσανατολισμός	Αναφέρεται στην ικανότητα κάθε ατόμου για βαθιά στοργή, συναισθηματική και σεξουαλική έλξη και σε οικείες και σεξουαλικές σχέσεις με άτομα διαφορετικού ή του ίδιου φύλου, ή με άτομα με περισσότερα από ένα φύλα.
Τρανς/ Διεμφυλικός-ή-ό	Πρόκειται για έναν όρο ομπρέλα, ο οποίος περιλαμβάνει τα άτομα με ταυτότητα φύλου, η οποία διαφέρει από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση. Περιλαμβάνει πολλαπλές ταυτότητες φύλου, όπως ο τρανς άντρας, η τρανς γυναίκα, το μη δυαδικό άτομο, η απουσία ταυτότητας φύλου (agender) και οι ταυτότητες φύλου που δεν εμπίπτουν στην δυαδικότητα του φύλου και την ετεροκανονικότητα (genderqueer) ή που βιώνονται ως ρευστές και εναλλασσόμενες (genderfluid), κλπ.

<p>Φυλομετάβαση</p>	<p>Η διαδικασία που περιλαμβάνει μερικά ή όλα τα ακόλουθα προσωπικά, ιατρικά και νομικά βήματα: να μιλήσει το άτομο στην οικογένειά του, τους φίλους του και τους συναδέλφους του, η χρήση διαφορετικού ονόματος και νέων αντωνυμιών, η διαφορετική ένδυση, η αλλαγή του ονόματος ή/και του φύλου σε νομικά έγγραφα, η ορμονοθεραπεία, και ενδεχομένως (αν και όχι πάντα) ένα ή περισσότερα είδη χειρουργικών επεμβάσεων (που αποκαλούνται ως επαναπροσδιορισμός φύλου ή επέμβαση επιβεβαίωσης φύλου).</p>
<p>Τρανσφοβία</p>	<p>Μήτρα πολιτισμικών και προσωπικών πεποιθήσεων, απόψεων, στάσεων και επιθετικών συμπεριφορών που βασίζονται σε προκαταλήψεις, αηδία, φόβο ή/και μίσος που στρέφεται εναντίον ατόμων ή ομάδων που δεν ταυτίζονται ή που παραβαίνουν έμφυλες προσδοκίες και νόρμες των κοινωνιών. Επηρεάζει ιδιαίτερα τα άτομα των οποίων η ταυτότητα φύλου ή η έκφραση φύλου διαφέρει από το φύλο που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση.</p>

Έντυπο 2. Κατάλληλη Γλώσσα/λεξιλόγιο

(Ενότητα 2η. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η)

Περίπτωση 1.

Άρθρο σε ελληνική ειδησεογραφική ιστοσελίδα (23/09/2016):

Η μαμά είναι ο μπαμπάς και ο μπαμπάς είναι η μαμά! Καταλάβετε; (BINTEO)

Σίγουρα είναι ένα ζευγάρι που έγραψε ιστορία. Ο μπαμπάς που είναι τρανσέξουαλ έμεινε έγκυος από την μαμά που επίσης είναι τρανσέξουαλ και σήμερα τέσσερις μήνες μετά την γέννηση του πρώτου παιδιού τους, ο [όνομα] που γεννήθηκε γυναίκα και η [όνομα] που γεννήθηκε άντρας αποκάλυψαν πως θέλουν να αποκτήσουν και άλλα παιδιά.

Οι νέοι γονείς από τον Ισημερινό είναι το πρώτο τρανσέξουαλ ζευγάρι που αποκτά παιδί στη Νότια Αμερική.

"Είμαστε όπως όλες οι άλλες οικογένειες. Αν και δεν έχουμε τα ίδια δικαιώματα, είμαστε το ίδιο", δήλωσε ο [όνομα] που γέννησε τον Ιούνιο. η [όνομα], που γεννήθηκε [όνομα με αρσενικό γένος] τόνισε από την πλευρά της πως δεν πίστευε ποτέ πως θα ζήσει τη χαρά του να γίνει γονιός.

"Το να γίνω μητέρα ήταν κάτι που θεωρούσα πως δεν θα μου συμβεί ποτέ", πρόσθεσε.

Η [όνομα] ήταν πρώτο θέμα στα μέσα ενημέρωσης της πατρίδας της το 2013 επειδή ήταν η πρώτη τρανσέξουαλ που έβαλε υποψηφιότητα για το Κογκρέσο. Η ιστορία της είναι συγκινητική γιατί έζησε πολλά χρόνια στους δρόμους όταν η οικογένειά της την αποκήρυξε λόγω της ιδιαιτερότητάς της.

Μικρή λεπτομέρεια: το ζευγάρι συνέλαβε κανονικά, αφού κανείς από τους δυο τους δεν έχει υποβληθεί σε επέμβαση αλλαγής φύλου.

Περίπτωση 2.

Απόσπασμα από διαδικτυακή ενημερωτική εκπομπή

(28/02/2017):

Δείξτε τους! Αυτοί είναι - κύριοι και κυρίες - οι άνθρωποι που κυβερνάνε την Ελλάδα [ο δημοσιογράφος/παρουσιαστής δείχνει φωτογραφία ενός Έλληνα πολιτικού να χαιρετάει δια χειραψίας ένα Έλληνα τραγουδιστή] ! Τους βλέπετε; Ο [όνομα Έλληνα τραγουδιστή] με τον [όνομα Έλληνα πολιτικού]! (...) Αυτός! Που τον είχα καθηγητή [αναφέρεται στον πολιτικό]! Που να μην έσωνα! (...) Με τον [όνομα του τραγουδιστή] ! Με τον πούστη [αναφέρεται στον τραγουδιστή]! Με τον πούστη! Με το ρεντίκολο! Που χαϊδολογιόταν με τον [όνομα] σε ένα ξενοδοχείο της Θεσσαλονίκης! Μπροστά μου! Που βγάζανε τα προφυλακτικά τους μπροστά μου! Ο κύριος [το όνομα του πολιτικού]! Με τον [όνομα του τραγουδιστή]! Με τον πούστη! Με τον πούστη! Και μη που πει κουβέντα κανέννας! Διότι θα τους κάνω όλους ξεφτίλα! Με τον κύριο που ήταν στο ίδιο κρεβάτι την εποχή που γύρναγα [όνομα τηλεοπτικής εκπομπής] του [όνομα καναλιού] στη Θεσσαλονίκη και έμπαινα στα δωμάτια [τους] και ήταν γυμνοί με τα μπουρνούζια και μου δείχνανε τα προφυλακτικά τους! Ο [όνομα του τραγουδιστή] και ο [όνομα άνδρα]! Σκασμός! Να μη μου μιλάει κανέννας

απόψε! Θα σας κάνω μπουρδέλο! Μπροστά μου! Με μάρτυρες! (...) Και ο κύριος [όνομα του τραγουδιστή] με τον κύριο [όνομα άνδρα] το 1994, πάνω, στο Πανόραμα Θεσσαλονίκης, στα ξενοδοχεία – τα θυμάστε ε; - μη μου πείτε τώρα μαλακίες! Αυτόπτης [μάρτυρας] κι εγώ και η γυναίκα παρουσιάστρια τότε της εκπομπής και άλλοι τρεις μέσα στο δωμάτιο, στο ίδιο κρεβάτι, με τα μπουρνούζια, να μου δείχνετε και να μου κουνάτε τα προφυλακτικά παλιοξεφτίλες! (...) Λυπάμαι πολύ αν απολαμβάνει δημοτικότητα ο κύριος [όνομα του τραγουδιστή] αλλά εγώ έχω την υποχρέωση να πω την αλήθεια. Και οι πρώην πούστηδες – συγγνώμη για την έκφραση, [εννοούσα] «gay» [γελάει ειρωνικά], γιατί δεν ξέρω ποιος ήταν ενεργητικός και ποιος ήταν παθητικός εκείνη την εποχή – έγιναν θεσμικοί παράγοντες κυρίες και κύριοι! Εκεί κατάντησαν την πολιτική ζωή του τόπου.

Περίπτωση 3.

**Άρθρο σε ελληνική εφημερίδα/ιστοσελίδα (22/06/2017):
«Βόμβα» από [όνομα Ευρωβουλευτή] για τους gay έρωτες στη Βουλή
Οι αποκαλύψεις της για τους ομοφυλόφιλους βουλευτές
που προκάλεσαν «θύελλα»**

Άκρως αποκαλυπτική ήταν η [όνομα Ευρωβουλευτή] ως καλεσμένη στην εκπομπή [όνομα τηλεοπτικής εκπομπής ιδιωτικού σταθμού] του [όνομα παρουσιαστή].

Η όμορφη Ευρωβουλευτής δεν δίστασε όμως να απαντήσει μέχρι και την πιο πικάντικη ερώτηση του παρουσιαστή, για το αν υπάρχουν έρωτες στη Βουλή που δεν μάθαμε ποτέ, αλλά και για τους λόγους που ένας ομοφυλόφιλος βουλευτής δεν αποκαλύπτει τη σεξουαλική του ταυτότητα. Η [όνομα Ευρωβουλευτή] όχι μόνο δεν διέψευσε την απορία του, αλλά τη «φούντωσε» ακόμα περισσότερο, λέγοντας ότι ναι υπάρχουν σχέσεις μεταξύ ομοφυλόφιλων βουλευτών.

«Υπάρχουν έρωτες μέσα στη Βουλή που δεν τους μάθαμε ποτέ, όπως και στην τηλεόραση. Δεν συνηθίζεται στην Ελλάδα να πει ένας πολιτικός ότι είναι ομοφυλόφιλος, είμαστε πιο συντηρητική κοινωνία. Ακόμα, ο κόσμος που ψηφίζει δεν είναι ο νεότερος. Οι νέοι δεν ψηφίζουν, οπότε είναι πιθανό να συμβεί και αυτό, να πληρώσει το τίμημα αν το αποκαλύψει», δήλωσε χαρακτηριστικά η Ευρωβουλευτής.

Περίπτωση 4

**Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Κροατίας (06/07/2017):
Εγκατέλειψαν παιδί με αρσενικά και θηλυκά χαρακτηριστικά**

Λιγότερο από το ένα τοις εκατό του πληθυσμού γεννιέται ίντερσεξ ή ιντερσεξουαλικό, έχοντας έμφυλα χαρακτηριστικά αρσενικά και θηλυκά. Εναπόκειται στους γονείς και τους ειδικούς να εκτιμήσουν ποιο φύλο είναι το κυρίαρχο, και ανεξάρτητα από το πόσο σπάνιο είναι, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι κάθε τέτοιο περιστατικό είναι τραυματικό. Κάποια περιστατικά γίνονται μάλιστα και ειδήσεις. Έτσι, πριν από λίγα χρόνια, η γέννηση ενός ερμαφρόδιτου στο νοσοκομείο (όνομα) του Ζάγκρεμπ επίσης έγινε γνωστή στα

μέσα ενημέρωσης. Μια είδηση από την Βοσνία και Ερζεγοβίνη μας συγκλόνισε, οι γονείς είχαν παρατήσει στο νοσοκομείο το νεογέννητο που είχε ίντερσεξ χαρακτηριστικά. Υπάρχει μεγάλη άγνοια σχετικά με τον ερμαφροδιτισμό ως διαταραχή της ανάπτυξης των σεξουαλικών οργάνων. Ένα άτομο μπορεί να γεννηθεί έχοντας ωθήκη και όρχι σε ένα όργανο, ή χωριστά. Στην βιβλιογραφία, συχνά αναφέρεται ότι η τα χαρακτηριστικά του γυναικείου φύλου συνηθέστερα επικρατούν, και περιγράφονται ως πιο απλά για χειρουργική ανακατασκευή. Οι ειδικοί πάντοτε επισημαίνουν ότι είναι σημαντικό να ληφθεί μια απόφαση το συντομότερο δυνατό, όχι αργότερα από το δεύτερο έτος της ζωής του παιδιού, δεδομένου ότι σε αυτή την ηλικία τα παιδιά αρχίζουν να συνειδητοποιούν και να παρατηρούν τις σεξουαλικές τους διαφορές σε σύγκριση με τους άλλους. Σε κάθε περίπτωση, αυτά τα παιδιά χρειάζονται επίσης ορμονική θεραπεία μετά την χειρουργική επέμβαση. Ένα από τα παραδείγματα του αθλητικού κόσμου είναι η Νοτιοαφρικανή αθλήτρια [όνομα] της οποίας το φύλο έγινε αντικείμενο συζητήσεων που ξεκίνησαν από τις συναθλήτριές της και το κοινό. Με τις εκφράσεις που ακούστηκαν ότι «μοιάζει με άντρα», λόγω των απίστευτων επιδόσεών της υποβλήθηκε σε μια εξέταση που έδειξε ένα τριπλάσιο επίπεδο τεστοστερόνης από το σύνηθες στις γυναίκες. Τα μέσα ενημέρωσης κατέληξαν τότε στο συμπέρασμα ότι ήταν ερμαφρόδιτη. Η οικογένειά της το αρνήθηκε, αλλά οι κανόνες στους αθλητικούς διαγωνισμούς άλλαξαν, εισήχθησαν καινούριοι, άλλοι αναστάλθηκαν, κλπ.

Περίπτωση 5.

Άρθρο σε ελληνική ιστοσελίδα (23/06/2018):

Η μόδα της ανωμαλίας

Άλλη μια επίδειξη μόδας που εξευτελίζει το ανδρικό φύλο έγινε από τον [όνομα σχεδιαστή μόδας] ο οποίος είχε ως σκοπό όπως δήλωσε να επαναπροσδιορίσει την αρρενωπότητα του 21ου αιώνα με κορσέδες, αισθησιακά σατέν και παντελόνια βινυλίου τα οποία θα «απελευθερώσουν» τους άνδρες από τις στυλιστικές τους αγκυλώσεις!

Η νέα συλλογή του Βρετανού σχεδιαστή για την Maison Margiela, στην εβδομάδα μόδας των ανδρών του Παρισιού, αλλάζει τα φώτα στην «αρρενωπή» εμφάνιση, με λαμπερές ροζ κορδέλες και μια υψηλή ραπτική που κάθε άλλο παρά ταιριάζει σε αρσενική πασαρέλα. «Αναρωτιόμουν και προσπαθώ να επαναπροσδιορίσω τι σημαίνει να είσαι άνδρας σήμερα», είπε ο σχεδιαστής [όνομα σχεδιαστή].

Ο σχεδιαστής κάλεσε τους άνδρες να μάθουν από τις γυναίκες πώς να αισθάνονται αριστοκρατικοί αλλά και άνετοι.

Περίπτωση 6.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Κροατίας (22/09/2018):

Μια φορά το χρόνο επισκεπτόμαστε την Ταϊλάνδη. Οι καλλονές εκεί μάς πλησίαζαν με θέρμη. Είναι απίστευτα αρωματισμένες και απαλές, πρέπει απλώς να είστε προσεκτικοί μήπως κάποια από αυτές είναι άντρας.

(...)

Νόμισε ότι ο τρανσέξουαλ ήταν γυναίκα και πήγε μαζί του [με τον τρανσέξουαλ] μέσα στο δωμάτιο.

«Για πρώτη φορά, δεν ήταν ξεκάθαρο σε μένα τι έκανε, σαν να ρουφούσε τα χείλη και τα μάγουλά μου, ήμουν πολύ μπερδεμένος, έπρεπε να ομολογήσω ότι ήμουν εντελώς χαλαρός, και αργότερα συνειδητοποίησα τα οφέλη από αυτό, για παράδειγμα την σειρά από μολύνσεις. Βέβαια είναι τόσο αρωματισμένοι και τρυφεροί που αυτά είναι τα τελευταία πράγματα που σου έρχονται στο μυαλό όταν είσαι μαζί τους», μας είπε.

Ο φίλος του μας είπε την πιο εκπληκτική του εμπειρία, την οποία θυμάται ακόμα και σήμερα. Συγκεκριμένα, αν και είναι ετεροφυλόφιλος, γοητεύτηκε από μία τρανσέξουαλ (ladyboy). Τα “ladyboys” είναι συνηθισμένα στην Ταϊλάνδη και είναι πολύ εύκολο να τα συγχέουμε με τις γυναίκες.

«Ήμασταν σε μια σκοτεινό κλαμπ (...) συνάντησα μια σαγηνευτική μελαχρινή κοπέλα (...), ήμασταν λίγο μεθυσμένοι, και σήμερα δεν ξέρω πώς τότε δεν κατάλαβα τίποτα. Βρισκόμαστε στο δωμάτιο και πρόκειται να ξεκινήσει. Είχε πέος. Μου ήρθε να κάνω εμετό. Έχω μετανιώσει που το είπα στην ομάδα, τα αστεία εις βάρος μου δεν έχουν σταματήσει ακόμα και δύο χρόνια αργότερα».

Πήρε λοιπόν ένα σημαντικό μάθημα. Είναι πολύ δύσκολο να καταλάβεις τα “ladyboys” και στην νυχτερινή ζωή της Ταϊλάνδης δεν μπορείς να τα αποφύγεις.

[Τα “ladyboys”] χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, και όλες αντιπροσωπεύονται εξίσου. Υπάρχουν τα γεννημένα αρσενικά που ντύνονται όμως αποκλειστικά σαν γυναίκες. Άλλα έχουν υποβληθεί σε πλαστική χειρουργική επέμβαση και έχουν τοποθετήσει σιλικόνες, ενώ η τρίτη κατηγορία έχει υποβληθεί σε πλήρη διαδικασία αλλαγής φύλου. Είναι ενδιαφέρον ότι κάποια από αυτά είναι άντρες που αλλάζουν φύλο, όχι επειδή αισθάνονται έτσι, αλλά επειδή σκέφτονται ότι [έτσι] θα είναι ευκολότερο να ζήσουν.

Περίπτωση 7.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Κροατίας (19/11/2018):

ΔΙΠΛΗ ΖΩΗ. Όταν οι κόρες τους γίνονται γιοι: Η διάσημη ηθοποιός έχει την ίδια μοίρα με έναν θρυλικό μουσικό;

Ο [αντρικό όνομα] γεννήθηκε ως [γυναικείο όνομα] και η αλλαγή φύλου διήρκεσε συνολικά πέντε χρόνια.

(...)

Ο [αντρικό όνομα] γεννήθηκε ως [γυναικείο όνομα]. Ο μουσικός, συγγραφέας και ηθοποιός [αντρικό όνομα] είναι στην πραγματικότητα η κόρη του θρυλικού τραγουδιστή [όνομα

του τραγουδιστή] και της συζύγου του [όνομα της συζύγου], που υποβλήθηκε σε αλλαγή φύλου κατά την περίοδο 2008-2010.

(...)

«Αισθάνομαι πολύ πιο άνετα, πάντα ένιωθα άντρας, η ζωή είναι σύντομη και πολύτιμη, και αυτό είναι αυτό που είμαι» σχολίασε ο [όνομα] για την επιθυμητή μεταμόρφωση και την διαδικασία αλλαγής που διήρκεσε περίπου πέντε χρόνια.

Ο [όνομα] είναι 49 ετών και βρίσκεται σε επαφή με την [γυναικείο όνομα] για πολλά χρόνια. Η σχέση τους ξεκίνησε το 1999 (...) και η [όνομα της φίλης] τον υποστήριξε πολύ κατά την διάρκεια της αλλαγής.

Περίπτωση 8.

Άρθρο σε ελληνική ιστοσελίδα (21/12/2018):

Πρωτοφανές: αστυνομικοί στην Αλεξανδρούπολη αδυνατούν να ταυτοποιήσουν τρανσέξουαλ παράτυπο μετανάστη

Ένα πρωτοφανές περιστατικό βρίσκεται σε εξέλιξη στην Αλεξανδρούπολη, ύστερα από τον εντοπισμό 34 παράτυπων μεταναστών στο Θρακικό Πέλαγος.

Η ομάδα μεταναστών, στην οποία περιλαμβάνονται γυναίκες και μικρά παιδιά, εντοπίστηκε από τους λιμενικούς τα ξημερώματα της Παρασκευής 21/12 σε φουσκωτό το οποίο δεν είχε κυβερνήτη.

Ανάμεσα στους μετανάστες όμως, βρίσκεται κι ένας τρανσέξουαλ άνδρας από το Ιράκ, ο οποίος προβληματίζει τις αστυνομικές αρχές ως προς την δήλωση του ως άνδρας ή ως γυναίκα.

Ο Ιρακινός δεν φέρει μαζί του ταυτότητα η έγγραφα ταυτοποίησης, γεγονός που δυσχεραίνει το έργο των αρχών.

Σύμφωνα με την προβλεπόμενη διαδικασία οι μετανάστες θα μεταφερθούν από το Λιμάνι στο ΚΥΤ Ορεστιάδας μέσα στη ημέρα, και αφότου λύσουν το "γκρίφο" της ταυτοποίησης.

Περίπτωση 9.

Απόσπασμα τηλεοπτικής εκπομπής ελληνικού καναλιού (04/04/2019):

Η παρουσιάστρια μαζί με τους/τις συνεργάτες-ιες της, παρακολουθούν video με θέμα «Ο ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΣ ΑΝΔΡΑΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ 2018», σχολιάζοντας ταυτόχρονα την εμφάνιση των διάφορων διάσημων ανδρών που βρίσκονται στον σχετικό κατάλογο.

- Για πάμε στο (No) 11...

- Πάμε στο (No) 11. [Αναφέρουν το όνομα άνδρα]. Εδώ. Κοίτα εδώ... (...)

- Αυτός είναι άνδρας;

- Ναι ρε παιδιά!
- (...)
- Παιδιά είναι γυναίκα! Είστε σίγουροι;
- Είναι άντρας!
- «Άντρας» άντρας; Δεν έχω θέμα με τις προτιμήσεις καθενός αλλά...
- (...)
- Νο 5...
- Προχωράμε και στο 5...
- Ααα! Σοκ!
- Συγγνώμη! [Η παρουσιάστρια καλεί το όνομα ενός εκ των ανδρών συνεργατών της] θέλω τη γνώμη σου! Καθίστε λίγο, δεν θέλω τώρα τα δικά σας [σχόλια] εδώ, μιλάμε!
- (γέλια)
- [Αναφερόμενος στον άνδρα της λίστας] Αυτή είναι η Ηρώ! Αυτή είναι η Ηρώ παιδιά!
- (γέλια)
- Αυτή είναι γυναίκα! Δεν...
- Όχι, άντρας είναι!
- Για 'μένα γυναίκα είναι αυτό που βλέπω! Δεν...
- Ναι αλλά τον ψήφισαν τον ωραιότερο άνδρα στην 5αδα!
- Ε δεν βλέπουν καλά μάλλον, δεν ξέρω...
- Μήπως τον έχουν βιάσει πολύ τον άνθρωπο; Μήπως τον έχουν τριμάρει πολύ; (...)
- Τι γίνεται, δηλαδή, σ' αυτή τη λίστα παιδιά;
- Τέλος πάντων, εντάξει ρε παιδιά δεν μπορώ να πιστέψω ότι υπάρχουν γυναίκες που τον ψηφίζουν στο νούμερο 5 αυτόν! Ελάτε λίγο!
- (γέλια)

Περίπτωση 10.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Λιθουανίας (18/09/2019):

Πώς ο [όνομα ενός Υπουργού] έψαξε τον έρωτα

«Αν νομίζατε ότι η δουλειά του υπουργού [αναφέρεται το Υπουργείο] ήταν να ασχολείται με τις εξωτερικές υποθέσεις και τις διεθνείς σχέσεις ή να συμμετέχει σε διασυνοριακές διαδικασίες, κάνετε μεγάλο λάθος». Το πρώτο πράγμα που θεωρεί ο Υπουργός [όνομα] ότι πρέπει να κάνει είναι να έρθει σε επαφή με τους ομοφυλόφιλους. Και μετά όλα πάνε πρίμα (ρεπορτάζ από τον/την [όνομα]).

Έντυπο 3. Νομικές υποθέσεις

(Ενότητα 3η. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η)

Υπόθεση 1.

*Δημοσιοποίηση ομοφοβικού υπομνήματος
σε ελληνική εφημερίδα (2009-2011).*

Το 2009, ένας δικηγόρος και ηγέτης ελληνικού νεοφασιστικού πολιτικού κόμματος απή-
θυνε ένα υπόμνημα στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών με τίτλο
«Η ομοφυλοφιλία αποτελεί διαστροφή» το οποίο δημοσιεύθηκε σε ακροδεξιά εφημερίδα.
Το υπόμνημα αυτό αποτέλεσε απάντηση σε καταγγελία που υποβλήθηκε στον Δικηγορικό
Σύλλογο Αθηνών κατά του δικηγόρου, από ΛΟΑΤ ακτιβιστές και υπερασπιστές των ανθρω-
πίνων δικαιωμάτων.

Στο υπόμνημα αυτό, ο συντάκτης χρησιμοποίησε κακοποιητική ορολογία κατά των ΛΟΑΤ
ατόμων, χαρακτηρίζοντάς τους «διστραμμένους», «ανώμαλους», «γλοιώδεις», «βδελύγ-
ματα» και αναφέροντας ότι «οι λεσβίες δεν είναι κυρίες και δεν σέβονται τη φύση τους»
κλπ. Ο συντάκτης αναφέρθηκε επίσης σε ονόματα γνωστών ΛΟΑΤ ακτιβιστών και στο όνο-
μα ενός μη ΛΟΑΤ υπερασπιστή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τόσο ο συντάκτης του υπομνήματος όσο και ο συντάκτης της εφημερίδας προσήχθησαν σε
δίκη με την κατηγορία της διά του Τύπου εξύβρισης ΛΟΑΤ ατόμων.

Ανάμεσα στους πολιτικώς ενάγοντες ήταν και οι δύο ακτιβιστές των οποίων τα ονόματα
αναφέρονταν στο υπόμνημα, καθώς και άλλοι ΛΟΑΤ ακτιβιστές και υπερασπιστές των αν-
θρωπίνων δικαιωμάτων.

Το δικαστήριο δέχθηκε ότι το περιεχόμενο του υπομνήματος προσέβαλε τέσσερις από
τους πολιτικώς ενάγοντες διότι οι ίδιοι ήταν ΛΟΑΤ άτομα ή/και εκπρόσωποι ΛΟΑΤ οργανώ-
σεων. Η προσφυγή ως πολιτικώς ενάγοντα ενός από τους δύο ανθρώπους των οποίων το
όνομα αναφερόταν στο υπόμνημα απορρίφθηκε διότι ο ίδιος δεν ήταν ΛΟΑΤ άτομο. Δεδο-
μένου αυτού, το δικαστήριο φάνηκε να επικεντρώνεται στην ομοφοβική φύση της πράξης,
αλλά ταυτόχρονα χειρίστηκε την υπόθεση ως εξύβριση εναντίον πολλών ατόμων και όχι ως
εξύβριση κατά συγκεκριμένης ομάδας ατόμων/κοινωνικής ομάδας.

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι ο νόμος 927/1979 κατά του ρατσισμού που ίσχυε τότε
δεν περιελάμβανε τον σεξουαλικό προσανατολισμό ως προστατευόμενο έννομο αγαθό.

Κατά την διάρκεια της δίκης, ο συντάκτης του υπομνήματος προσπάθησε να υπερασπιστεί
τον εαυτό του επικαλούμενος πρόσφατες δηλώσεις ακαδημαϊκών που ισχυρίζονταν ότι
η ομοφυλοφιλία αποτελεί πράγματι διαστροφή. Από την άλλη πλευρά, ο δικηγόρος του
συντάκτη της εφημερίδας ισχυρίστηκε - μεταξύ άλλων - ότι ορισμένοι από τους πολιτικώς
ενάγοντες δεν είχαν έννομο συμφέρον ως άμεσα ζημιωθέντες, και αναφέρθηκε επίσης
στην αθώωση ενός ορθόδοξου μητροπολίτη ο οποίος κατηγορήθηκε από τους πολιτικώς
ενάγοντες για ομοφοβικό λόγο. Σύμφωνα με αυτή την τελευταία δικαστική απόφαση, δεν
υπήρξε εξύβριση κατά συγκεκριμένης ομάδας ατόμων.

Τελικά το δικαστήριο αποφάσισε ότι το υπόμνημα όντως αναφερόταν στους πολιτικώς ενάγοντες, ακόμη και σε εκείνους των οποίων τα ονόματα δεν είχαν αναφερθεί. Ωστόσο, το δικαστήριο αποφάσισε ότι επρόκειτο για ατομική εξύβριση κατά πολλών ατόμων και όχι για εξύβριση συγκεκριμένης ομάδας ατόμων.

Τόσο ο συντάκτης του υπομνήματος όσο και ο συντάκτης της εφημερίδας καταδικάστηκαν (για εξύβριση) σε λίγους μήνες φυλάκισης με αναστολή.

Υπόθεση 2.

Ομοφοβικός λόγος σε ελληνική ραδιοφωνική εκπομπή (2014-2018).

Το 2014, γνωστός Έλληνας δημοσιογράφος, κατά τη διάρκεια της ζωντανής ραδιοφωνικής εκπομπής του, κάνοντας ομοφοβικά σχόλια απευθύνθηκε σε γνωστό Έλληνα συγγραφέα, ο οποίος είναι ανοιχτά γκέι άντρας.

Συγκεκριμένα, σχολιάζοντας πρόσφατες δηλώσεις του συγγραφέα ότι παραμένει αφοσιωμένος στον σύζυγό του και τα βιβλία του (και άρα δεν πρόκειται να είναι υποψήφιος με ελληνικό πολιτικό κόμμα), ο δημοσιογράφος αναφέρθηκε ειρωνικά πολλές φορές στον συγγραφέα ως «κυρία» και χρησιμοποίησε αντωνυμίες θηλυκού γένους. Ο δημοσιογράφος έκανε λόγο επίσης για «εποχή της μειονότητας των γκέι που κυριαρχεί (...) και αντεπιτίθεται», ανέφερε ότι «αυτός [ο συγγραφέας] μπαίνει στο επίκεντρο και προκαλεί» και ότι ο ίδιος (ο συγγραφέας) χρησιμοποίησε αρχηγό πολιτικού κόμματος και το κόμμα του ώστε να προωθήσει αυτό που τον ενθουσιάζει σεξουαλικά. Επιπλέον, τόσο ο ίδιος όσο και ο συμπαρουσιαστής του ισχυρίστηκαν ότι έχει ήδη εδραιωθεί μια «μεγάλη δικτατορία ομοφυλοφίλων».

Ο συγγραφέας αισθάνθηκε ότι προσβλήθηκε και κατέθεσε αγωγή κατά του δημοσιογράφου ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, απαιτώντας χρηματική ικανοποίηση, διότι ο Ν. 927/1979 κατά του ρατσισμού ο οποίος ίσχυε τότε, δεν περιελάμβανε τον σεξουαλικό προσανατολισμό ως προστατευόμενο έννομο αγαθό, ενώ ο Ν. 4285/2014 (ο οποίος τροποποίησε τον Ν. 927/1979) που συμπεριέλαβε τον σεξουαλικό προσανατολισμό ως προστατευόμενο έννομο αγαθό, δεν είχε ακόμη ψηφιστεί όταν συνέβη το περιστατικό.

Τέλος, το 2018, το δικαστήριο καταδίκασε τον δημοσιογράφο για προσβολή της προσωπικότητας του συγγραφέα διά ΜΜΕ και του επιδίκασε χρηματική ικανοποίηση για πρόκληση ηθικής βλάβης. Στην απόφαση του δικαστηρίου αναφέρεται ότι:

«Και από την άλλη, αποδείχθηκε ότι ο ενάγων είναι ομοερωτικό άτομο, ευαισθητοποιημένος για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να του αποδοθεί οποιαδήποτε προσπάθεια προώθησης της ομοφυλοφιλίας, όπως δήλωσε ψευδώς ο δεύτερος εναγόμενος [ο δημοσιογράφος]. Η περιφρονητική έκφραση: «Χρησιμοποίησε τον [όνομα ηγέτη πολιτικού κόμματος] και το [όνομα του πολιτικού του κόμματος] στην προσπάθειά του να προωθήσει την δική του καυλάντα», ιδίως δε η χρήση της τελευταίας αυτής έκφρασης αργκό, καταδεικνύει τον σκοπό του προσώπου που εξέφρασε τα παραπάνω [του δημοσιογράφου], ο οποίος γενικά θέτει σε αμφισβήτηση την ηθική και κοινωνική αξία της προσωπικότητας του ενάγοντος που φέρεται να είναι ομοφυλοφιλικός»

που εκμεταλλεύεται την ίδρυση του προαναφερθέντος πολιτικού κόμματος τόσο για σκοπούς αυτοπροβολής όσο και για να αναφερθεί σε ζητήματα σεξουαλικού περιεχομένου με χυδαίο τρόπο».

Επιπλέον, αναφέρεται ότι ο ενάγων είναι μέλος μιας «κοινωνικής ομάδας» της οποίας οι «ερωτικές επιλογές» είναι απόλυτα σεβαστές από το Σύνταγμα. Επίσης, σύμφωνα με την απόφαση του δικαστηρίου, ο δημοσιογράφος, αναφερόμενος στον συγγραφέα με το θηλυκό «κυρία» και με αντωνυμίες θηλυκού γένους:

«προσέβαλε αναμφίβολα την ταυτότητα φύλου του ενάγοντα, ως άνδρα, υπονοώντας ότι αφού [ο ενάγων] είναι ομοερωτικό άτομο, δεν ανήκει στο ανδρικό αλλά στο γυναικείο φύλο. Η παράφραση του ονόματος, με το οποίο ο ενάγων είναι ευρύτατα γνωστός στο αναγνωστικό κοινό (...) και η χρήση αυτού σε θηλυκό γένος εκφράζουν, κατά την κοινή αντίληψη, σαφή περιφρόνηση στο πρόσωπο του ενάγοντα, προσβάλλουν την προσωπικότητά του και βλάπτουν την τιμή και την υπόληψή του αποσκοπώντας στον εξευτελισμό του».

Έντυπο 4. Στερεότυπα και Προκαταλήψεις

(Ενότητα 4η. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η)

Περίπτωση 1.

Άρθρο σε ελληνική εφημερίδα/ιστοσελίδα (11/03/2017):

Νεοταξική σήψη στην εκπαίδευση

Η Νέα Τάξη έχει τρεις μεγάλους αντιπάλους: τον Θεό, τα έθνη και τη λογική. Σύμμαχοί της είναι τα μεγάλα κερδοσκοπικά κεφάλαια, οι εξορισμένοι ηγέτες της πολιτικής ορθότητας, η ενσωματωμένη «διανόηση» και τα κατεστημένα ΜΜΕ.

Στόχος τους είναι η άνευ κόπων και βασάνων καθυπόταξη δισεκατομμυρίων ανθρώπων σε ένα καθεστώς το οποίο θα ορίζει εκείνο τι είναι αρετή και κακία, σωστό και εσφαλμένο, ανθρώπινο και απάνθρωπο. Οι πολίτες πρέπει να ηττηθούν πριν εγερθούν. Πρέπει να συντριβούν νοητικά, ψυχικά και πνευματικά στις πολυθρόνες τους. Γι' αυτό και η νεοταξική προπαγάνδα πρέπει να περνά τη γραμμή της σε όσο το δυνατόν μικρότερες ηλικίες.

Στην Ελλάδα, όπως και σε ολόκληρο τον κόσμο, η νεοταξική παγκοσμιοποίηση προσπαθεί να επιβάλει ως πρότυπο ζωής και ως δρόμο εσωτερικής ολοκλήρωσης την ομοφυλοφιλία, τον τρανσεξουαλισμό και όλες τις συναφείς καταστάσεις όπου υπάρχει πρόδηλη η περί του φύλου σύγχυση. Τα άτομα που μπλέκονται σε αυτά τα γρανάζια είναι ευκολότερο να αποκοπούν από όσα έχουν καθιερώσει η κοινωνική εμπειρία και η δοκιμασμένη γνώση της παράδοσης.

Φυσικά, κεντρικός στόχος της προπαγανδιστικής εκστρατείας για την εξοικείωση και στη συνέχεια επιβολή αυτού του προτύπου είναι οι νέοι. Από το δημοτικό μέχρι τα πρώτα χρόνια που ακολουθούν τη μετεφηβική περίοδο, η υπερδομή προσπαθεί να στρατολογήσει «κρέας για τα κανόνια» της.

Αντιμετωπίζει τους ανθρώπους ως κρέας και προσπαθεί να μετατρέψει τα έμφρονα όντα σε δίποδα, που θα έχουν υποστεί νευρογλωσσολογικό προγραμματισμό και θα τρέμουν στο άκουσμα της λέξης «ρατσισμός».

«Αντιρατσιστής» θα είναι μόνο όποιος ή όποια ενσωματώνεται στην κοινότητα των ομοφυλοφίλων και των τρανσέξουαλ. Γι' αυτό διοργανώθηκε και το διήμερο συνέδριο των δασκάλων για την ομοφυλοφιλία και τον τρανσεξουαλισμό, που διεξάγεται με τις ευλογίες του υπουργείου Παιδείας στο [αριθμός σχολείου] Δημοτικό Σχολείο της Αθήνας.

Για τα Αρχαία Ελληνικά, τη λαμπρή Ιστορία μας, τα εθνικά δίκαια δεν οργάνωσαν συνέδρια οι προαναφερθέντες. Για να περάσουν, όμως, την ομοφυλοφιλία και τον τρανσεξουαλισμό στα παιδιά πετούν τη σκούφια τους...

Περίπτωση 2.

Άρθρο σε ελληνική ειδησεογραφική ιστοσελίδα (19/05/2017):

ΣΟΚΑΡΙΣΤΙΚΟ ΒΙΝΤΕΟ! Πώς ετοιμάζουν σχολικά βιβλία για την ομοφυλοφιλία στα παιδιά...!!!!

Εκκολάπτουν γενιές Γεντισάρων και κιναιδίων.

Από τα χρόνια του Δημοτικού σχολείου τους περνάνε γλυκά τον κιναιδισμό και την «Θεωρία των έμφυλων ταυτοτήτων» (Gender Theory).

Η πλύση εγκεφάλου που γίνεται στα μικρά παιδάκια αγγίζει τα όρια της γενοκτονίας.

Καταστρέφουν μέσα από τα σχολεία τα πρότυπα αρρενωπότητας των αγοριών και τους ρόλους του πατέρα και της μητέρας μιας παραδοσιακής οικογένειας.

Αυτά που κάνει στη χώρα μας η κυβέρνηση [όνομα κόμματος] στην παιδεία με την εισαγωγή της Gender Theory στα Γυμνάσια της χώρας, γίνεται συστηματικά σε όλες τις χώρες της Δύσης.

Αν αυτό δεν είναι μεθοδευμένο σχέδιο τότε τι είναι;

Αυτούς τούς τύπους..... τούς ντιγκιντάγκες και όπισθογεμείς θέλουμε πρότυπο για τὰ παιδιά μας;;;

Ήδη στην Ελλάδα έχουν κάνει την εμφάνισή τους οι φορείς των «Ευρωπαϊκών ιδεών» που εμείς στην καθυστερημένη Ελλάδα δεν έχουμε εισάγει ακόμη.

Στη χώρα μας γίνονται όλο και περισσότερα σεμινάρια και ομιλίες όπου τα φύλα εμφανίζονται ως κοινωνικές κατασκευές, η ομοφυλοφιλία επικροτείται και γενικότερα οι παραδοσιακές αξίες αμφισβητούνται με τον χειρότερο τρόπο.

Θέλετε να μάθετε τι ετοιμάζονται να φέρουν στην παιδεία της χώρας μας οι φορείς της «πεφωτισμένης Ευρώπης»;

Ως γνωστόν η Ελλάδα πιθηκίζει τους τελευταίους 2 αιώνες ότι έρχεται από τη Δύση, έτσι γίνεται τα τελευταία χρόνια, έτσι θα γίνει και τα επόμενα.

Δείτε αυτό το βίντεο, προσπαθήστε να παραμείνετε ψύχραιμοι μέχρι τέλους, και θα καταλάβετε τι ετοιμάζονται να εισάγουν στην εκπαίδευση-παιδεία της χώρας μας...

Περίπτωση 3.

Άρθρο σε ελληνική εφημερίδα/ιστοσελίδα (02/02/2018):

Λεσβίες ξυλοκοπούσαν ανελήτητα τρία παιδιά και τα έβαζαν να τρώνε ακαθαρσίες

Σοκ στις ΗΠΑ έχει προκαλέσει μια νέα υπόθεση βασανισμού παιδιών. Σε αυτή εμπλέκεται ένα ζευγάρι λεσβιών και όπως αποκάλυψε η αστυνομία στο Μέριλαντ κρατούσε φυλακισμένα, ξυλοκοπούσε ανελήτητα και κλείδωνε τρία παιδιά σε ντουλάπες και στο υπόγειο, ενώ τα ανάγκαζε να τρώνε ακόμα και ακαθαρσίες σκύλων!

Τα παιδιά, ηλικίας 8, 9 και 10 ετών, δέχονταν από τις δύο γυναίκες επιθέσεις με όπλο ηλεκτροσόκ, «ηλεκτρονικές συσκευές ελέγχου», όπως τις περιέγραψαν οι αστυνομικοί, που επίσης δήλωσαν σοκαρισμένοι από όσα είδαν τα μάτια τους. Η 29χρονη [όνομα] και η 25χρονη φίλη της [όνομα] χτυπούσαν τα παιδιά με ζώνες και καλώδια, τα κρατούσαν κλεισμένα σε ντουλάπες ή στο υπόγειο και απειλούσαν να τα σκοτώσουν εάν έλεγαν σε κανέναν τι συμβαίνει, είπαν οι ερευνητές της υπόθεσης, που έφτασαν στο «σπίτι του τρόμου», μετά από μια ανώνυμη καταγγελία.

Οι αστυνομικοί βρήκαν τα παιδιά με ματωμένες μύτες, μελανιές και χτυπήματα σε όλο τους το σώμα και αποκάλυψαν πως τουλάχιστον επί έξι μήνες τρέφονταν μόνο με ψωμί, νερό και βρώμη.

Το ζευγάρι των λεσβιών βαρύνεται με σωρεία κατηγοριών, συμπεριλαμβανομένης της κακοποίησης παιδιών, ενώ δεν διευκρινίστηκε ποια ήταν η σχέση τους με τα παιδιά αυτά ή γιατί προέβησαν σε αυτές τις πράξεις.

Περίπτωση 4.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Λιθουανίας (07/06/2018):
Τα παιδιά έχουν ήδη βαρεθεί την ομοφυλοφιλική προπαγάνδα

Η προπαγάνδα των ομοφυλοφίλων διαπερνά όλο και περισσότερο τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Λιθουανίας. Πρέπει να υπερασπιστούμε τον εαυτό μας τώρα. Η [όνομα], διευθύντρια του νηπιαγωγείου [όνομα νηπιαγωγείου], είναι πεπεισμένη γι' αυτό. Η οργάνωσή της είναι μία από τις 61 οργανώσεις της Λιθουανίας, οι οποίες επικοινωνήσαν με την ηγεσία της ΕΕ ζητώντας να μην διαρραγεί η παραδοσιακή οικογένεια.

Περίπτωση 5.

Άρθρο σε ελληνική ιστοσελίδα (24/09/2018):

Υπαστυνόμος [όνομα του υπαστυνόμου]:

«Στην ΕΛΑΣ υπηρετούν 9.000 ομοφυλόφιλοι αστυνομικοί» (βίντεο)

Σε καινοφανείς δηλώσεις στην ιστορία των Σωμάτων Ασφαλείας αναφορικά με τα «γούστα» των ανδρών και των γυναικών που υπηρετούν εκεί, είχε προχωρήσει πριν λίγο καιρό σε εκδήλωση του Τμήματος Δικαιωμάτων του [όνομα πολιτικού κόμματος] ο υπαστυνόμος [όνομα] παρουσία της γενικής Γραμματέως του υπουργείου [αναφέρεται το Υπουργείο] [όνομα γραμματέα] (από τα λίγα εναπομείναντα κα αξιόπιστα και σοβαρά στελέχη της κυβέρνησης)

Συγκεκριμένα ο υπαστυνόμος είχε δηλώσει καταχειροκροτούμενος ότι 9.000 αστυνομικοί είναι ομοφυλόφιλοι και φοβούνται να το δείξουν ή να το πουν!

(...)

Αναφερόμενος στον τομέα του σημείωσε ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις, στο σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας των 45.000 αστυνομικών, υπάρχουν 9.000 ΛΟΑΤ άτομα τα οποία φοβούνται και κρύβονται.

Στη συνέχεια μιλώντας ως μέλος των ΛΟΑΤ αστυνομικών Ευρώπης, είπε πως επιδιώκουν να φέρουν στο προσκήνιο μια δικαιωματική αστυνομία.

Στόχος είναι η μείωση της εγκληματικότητας, όχι μόνο με την καταστολή αλλά και με την προστασία των δικαιωμάτων, τόνισε ο [όνομα του υπαστυνόμου], ο οποίος ζήτησε να δοθεί δυνατότητα στους ομοφυλόφιλους να πλησιάσουν την αστυνομία.

Ο αξιωματικός της ΕΛΑΣ, έκλεισε την ομιλία του υποστηρίζοντας πως τα ρατσιστικά εγκλήματα δεν είναι προσωποπαγή αλλά αποτελούν κοινωνικά εγκλήματα και κατέληξε λέγοντας πως “ο ρατσισμός δεν είναι άποψη αλλά έγκλημα”.

Περιέργως ουδείς αντέδρασε πλην κάποιων συναδέλφων του οι οποίοι αποδοκίμασαν και δια της επιχειρησιακή οδού τις δηλώσεις με αποτέλεσμα να επανέλθει ο συγκεκριμένος με νεότερες δηλώσεις στις οποίες ανέφερε ότι πήγαν στο γραφείο του στην ΓΑΔΑ 4 αστυνομικοί συνάδελφοι του και τον συνεχάρησαν για τις δηλώσεις, του δήλωσαν ότι είναι ζευγάρια και ο ίδιος προσδιόρισε ότι το ποσοστό στο οποίο αναφέρονταν ήταν μόνο το 7,5% στις 65.000 άνδρες και γυναίκες των ΣΑ.

Άρα προφανώς δεν υπάρχει πρόβλημα αν μόνο 9.000 είναι ομοφυλόφιλοι με ότι αυτό μπορεί να συνεπάγεται για την άσκηση των καθηκόντων τους απέναντι σε σκληρούς κακοποιούς και τρομοκράτες.

Περίπτωση 6.

Άρθρο σε ελληνική εφημερίδα/ιστοσελίδα (26/10/2018): Λεφτά από τον Σόρος σε Δήμο Θεσσαλονίκης, κέντρα προσφύγων, σκοπιανές οργανώσεις και κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ

Με χιλιάδες δολάρια χρηματοδοτεί οργανώσεις σε Ελλάδα και στα Σκόπια το ίδρυμα Open Society Foundation του επιχειρηματία George Soros

Ανάμεσα στους οργανισμούς που δέχονται τις προσφορές συγκαταλέγονται κέντρα για πρόσφυγες-μετανάστες, ο Δήμος Θεσσαλονίκης, Σκοπιανές οργανώσεις μέχρι και την ελληνική ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα και το Athens Pride.

Δυστυχώς, δεν πρόκειται για πληροφορίες από «ψεκασμένους», αλλά για δημόσιες πληροφορίες που παρέχει το Open Society Foundation του Σόρος για την χρονιά του 2016.

Όπως είναι ήδη γνωστό, οι άνθρωποι του Σόρος στην Ελλάδα σχετίζονται με εταιρεία ακινήτων η οποία αναπτύσσει δραστηριότητα στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης ενώ ένας επιχειρηματίας πολυτελών ακινήτων έχει δουλέψει σε εταιρεία του Σόρος στις ΗΠΑ. Έτερος συνεργάτης του Σόρος στην Ελλάδα είναι γνωστός λομπίστας που διοργανώνει από καιρού εις καιρόν τραπέζια σε Αθήνα και ΗΠΑ με αντικείμενο την Ελλάδα, το χρέος, τις ελληνικές τράπεζες. Σ' αυτές τις συγκεντρώσεις καλεί διεθνείς επενδυτές που κατέχουν μετοχές ελληνικών τραπεζών.

Ο άνθρωπος λοιπόν που κέρδισε δισεκατομμύρια από την αγγλική λίρα το 1992 (Τζ. Σόρος) χρηματοδοτεί για τους δικούς του σκοπούς την πολιτική των ανοικτών συνόρων μέσω χορηγιών σε κράτη, οργανισμούς, πρόσφυγες, μετανάστες, αλλά και μειονότητες.

Η χρηματοδότηση, όπως θα δούμε της διαδικασίας των ανοικτών συνόρων, των εισόδων και εξόδων για πρόσφυγες είναι μέσα στις κεντρικές πολιτικές του ιδρύματος το οποίο έκλεισε τα γραφεία του στην Ουγγαρία.

Μεταξύ άλλων στην βάση δεδομένων του Open Society Foundation βρίσκουμε 237 προσφορές – χορηγίες. Οι κυριότερες ελληνικές αφορούν τους πρόσφυγες, μετανάστες, Σκοπιανές οργανώσεις, την κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ.

Περίπτωση 7.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Κροατίας (29/11/2018):
Ακολουθεί το πώς το [όνομα πολιτικού κόμματος] έχει καταγγείλει την Ένωση Για Την Οικογένεια, επειδή αυτή προστατεύει τα δικαιώματα των παιδιών και όχι το ΛΟΑΤ λόμπι.

Την Τρίτη, το Φόρουμ Γυναικών του [όνομα πολιτικού κόμματος] προσέφυγε κατά της Ένωσης Για Την Οικογένεια, διότι η δεύτερη, ανταποκρινόμενη στη συζήτηση της πρότασης του Νόμου Περί Υιοθεσίας, επισήμανε ότι δεν ήταν προς το συμφέρον των παιδιών να γίνονται υιοθεσίες από ζευγάρια του ίδιου φύλου.

(...)

Τί ακριβώς επισήμανε η Ένωση Για Την Οικογένεια;

(...)

Η Ένωση Για Την Οικογένεια επισήμανε ότι είναι προς το συμφέρον κάθε παιδιού να μεγαλώνει με τον βιολογικό πατέρα και μητέρα του, και, σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατόν, να μεγαλώνει στην κοινότητα που μοιάζει περισσότερο με εκείνη στην οποία το παιδί έρχεται στον κόσμο. Και η Κυβέρνηση οφείλει να προστατεύει το συμφέρον αυτό των παιδιών, το οποίο έχει επιβεβαιωθεί από πολυάριθμες έρευνες που διεξήχθησαν τα τελευταία χρόνια.

Περίπτωση 8.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Κροατίας (07/12/2018):
Η Βουλή ψηφίζει τον νόμο περί υιοθεσίας: Οι ομοφυλόφιλοι δεν θα μπορούν να υιοθετούν, με το [όνομα πολιτικού κόμματος] να απέχει

Ο Νόμος Περί Υιοθεσίας που προκάλεσε διαμάχες στον κυβερνώντα συνασπισμό ψηφίστηκε την Παρασκευή από την Βουλή της Κροατίας με 72 βουλευτές υπέρ, τέσσερεις κατά, και έξι να απέχουν από την ψηφοφορία.

Τα μέλη του [όνομα πολιτικού κόμματος] που απείχαν από την ψηφοφορία, θα υποστήριζαν αυτόν τον νόμο μόνο εάν υπήρχε τροπολογία που θα επέτρεπε σε άτομα του ίδιου φύλου και σε άτυπα ζευγάρια να έχουν τη δυνατότητα να υιοθετήσουν. Οι ανεξάρτητοι [όνομα βουλευτή] και [όνομα βουλευτή] ήταν απόντες. Η αντιπολίτευση δεν συμμετείχε στην ψηφοφορία. Μόνο οι [όνομα βουλευτή] και [όνομα βουλευτή] από το [όνομα πολιτικού κόμματος], οι [όνομα βουλευτή] του [όνομα πολιτικού κόμματος] και [όνομα βουλευτή] του [όνομα πολιτικού κόμματος] ψήφισαν κατά του Νόμου Περί Υιοθεσίας.

Πριν την ψηφοφορία για τον Νόμο Περί Υιοθεσίας, ο [όνομα βουλευτή] του [όνομα πολιτικού κόμματος] ζήτησε διακοπή, απευθυνόμενος σε βουλευτές που προηγουμένως είχαν φύγει από το κοινοβούλιο και προτρέποντάς τους να επιστρέψουν και να ψηφίσουν για την τροπολογία του ΝΠΥ. «Η τροπολογία είναι νόμιμη και σύμφωνη με το Σύνταγμα και θα εξασφαλίσει το πλέον απαραίτητο, το δικαίωμα δηλαδή του παιδιού σε στέγη και οικογένεια, το δικαίωμα να αποϊδρυματοποιηθεί», δήλωσε ο [όνομα βουλευτή].

Ο [όνομα βουλευτή] διαβεβαίωσε τον [όνομα βουλευτή] του [όνομα πολιτικού κόμματος] ότι δεν θα ψηφίσει υπέρ της τροπολογίας με την οποία θα επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν

(...)

Οι επικριτές του [όνομα πολιτικού κόμματος]

«Στα παιδικά ιδρύματα υπάρχουν πάνω από 1.100 παιδιά που περιμένουν υιοθετηθούν, και εσείς θα εμποδίσετε να γίνει αυτό στερώντας τους την θαλπωρή της οικογένειας μη επιτρέποντας σε ζευγάρια του ίδιου φύλου να υιοθετήσουν αυτά τα παιδιά και να τους προσφέρουν ένα σπίτι», δήλωσε ο [όνομα βουλευτή]. Αγνοεί το γεγονός ότι στην Κροατία υπάρχουν συνολικά λιγότερα από 1.000 εγγεγραμμένα ομόφυλα ζευγάρια, και πόσα άλλωστε θα φρόντιζαν ένα παιδί. Επίσης, αυτά τα παιδιά δεν έχουν σπίτι όχι λόγω έλλειψης ανάδοχων γονέων, αλλά εξαιτίας των γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Η [όνομα βουλευτή] του [όνομα πολιτικού κόμματος] υπογράμμισε ότι ο νόμος προστατεύει πρωτίστως τα συμφέροντα των παιδιών και δεν υπονομεύει τα δικαιώματα των κοινοτήτων των ομοφυλοφίλων, ενώ κάλεσε να μην συμβάλουν σε περαιτέρω βλάβη των παιδιών. «Τα παιδιά αποκτούν τραύματα από την ενδοοικογενειακή βία και την βία από τους γύρω τους, δεν αποκτούν τραύματα από καθημερινούς ανθρώπους», απάντησε ο [όνομα βουλευτή] του [όνομα πολιτικού κόμματος].

Περίπτωση 9.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Κροατίας (11/12/2018):

**Ούτε και η δεύτερη κόρη της [όνομα ηθοποιού]
θέλει να είναι κορίτσι**

(...) Ωστόσο, αυτό που τράβηξε την μεγαλύτερη προσοχή είναι η [όνομα του παιδιού της ηθοποιού], στο σώμα και στο πρόσωπο της οποίας βλέπετε τα αποτελέσματα ορμονικής θεραπείας, αλλά και η άλλη κόρη της [όνομα της ηθοποιού], η [όνομα του παιδιού της ηθοποιού], η οποία δεν φοράει φούστες, αλλά φαρδιά παντελόνια και πουκάμισα.

Περίπτωση 10.

Άρθρο σε ειδησεογραφικό ιστότοπο της Λιθουανίας (04/01/2019):

Ηττήθηκε η κοινή λογική: βήμα προς την νομιμοποίηση των γάμων μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου

Χθες το Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάνθηκε σχετικά με την έκδοση άδειας προσωρινής διαμονής ενός ζευγαριού ομοφυλοφίλων στην Λιθουανία (πολίτες Λιθουανίας και Λευκορωσίας), οι οποίοι παντρεύτηκαν πριν από τρία χρόνια στην Δανία. Μέχρι στιγμής δεν έχουν λάβει την σχετική άδεια, αλλά τόσο η Βουλή όσο και το Τμήμα Μετανάστευσης ισχυρίζονται ότι έχουν κάνει λάθος, και απαιτείται άδεια διαμονής.

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης
(Ενότητα 6η. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2η)

		Διαφωνώ πλήρως	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απολύτως
		1	2	3	4	5
1.	Οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν σαφείς.					
2.	Οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος καλύφθηκαν.					
3.	Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα προήγαγε και διευκόλυνε την αλληλεπίδραση και την συμμετοχή.					
4.	Χρησιμοποιήθηκαν διάφορες μέθοδοι και τεχνικές εκπαίδευσης ενηλίκων.					
5.	Η δομή και το περιεχόμενο ήταν εύκολο να ακολουθηθούν					
6.	Τα θέματα που καλύφθηκαν θα μου φανούν χρήσιμα στην δουλειά ως (μελλοντικός-ή) επαγγελματίας στον τομέα των μέσων ενημέρωσης					
7.	Θα πρότεινα στους /στις συναδέλφους μου να λάβουν μέρος στο εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα.					
8.	Οι εκπαιδευτές-ριες κατείχαν επαρκείς εκπαιδευτικές δεξιότητες.					
9.	Οι εκπαιδευτές-ριες είχαν επαρκείς γνώσεις σχετικά με τις θεματικές του εκπαιδευτικού προγράμματος.					
10.	Το εκπαιδευτικό υλικό (Έντυπα) ήταν χρήσιμο και σύμφωνο με τους εκπαιδευτικούς στόχους.					
11.	Οι εκπαιδευτές-ριες είχαν τις κατάλληλες δεξιότητες για την υλοποίηση του προγράμματος.					

12.	Οι εκπαιδευτές-ριες είχαν επαρκείς γνώσεις σχετικά με τις θεματικές του εκπαιδευτικού προγράμματος.					
13.	Ο χρόνος που αφιερώθηκε για την εκπαίδευση ήταν επαρκής.					
14.	Ο τόπος όπου πραγματοποιήθηκε η εκπαίδευση ήταν κατάλληλος.					
15.	Ο τόπος όπου πραγματοποιήθηκε η εκπαίδευση ήταν εύκολα προσβάσιμος.					
16.	Τα πρακτικά ζητήματα (εξοπλισμός που χρησιμοποιήθηκε, γραφική ύλη, γεύματα) καλύφθηκαν επαρκώς.					
17.	Ποιο/-α θέμα/θέματα ήταν το/τα πιο σημαντικό-ά για εσάς;					
18.	Ποιες αλλαγές θα προτείνατε για την βελτίωση του εκπαιδευτικού προγράμματος;					
19.	Μετά την συμμετοχή σας στο εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα, πώς νομίζετε ότι αυτή θα επηρεάσει την δουλειά σας ως (μελλοντικός-ή) επαγγελματίας στον τομέα των μέσων ενημέρωσης;					
20.	Προσθέστε τυχόν επιπλέον σχόλια και παρατηρήσεις που έχετε σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.					

ETHOS

Το παρόν Εγχειρίδιο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Έργου E.T.Ho.S. με στόχο να παρέχει στους/στις εκπαιδευτές-τριες ένα πρακτικό εργαλείο για το πώς μπορεί να δομηθεί η ικανότητα των (μελλοντικών) επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης ώστε να καλύπτουν δημοσιογραφικά και να αναφέρονται εν γένει σε ΛΟΑΤ άτομα και σε ζητήματα άμεσου ενδιαφέροντός τους με τρόπο μη κακοποιητικό, χωρίς διακρίσεις, χωρίς αναπαραγωγή στερεοτύπων και με σκοπό την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας.

ISBN:

978-618-83391-3-2 ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας

978-618-82034-9-5 Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Funded by the European Union's Rights,
Equality and Citizenship Programme
(2014-2020)

Η έκδοση αυτή εκπονήθηκε με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τίτλο «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (REC). Το περιεχόμενο της παρούσας δημοσίευσης υπάγεται στην αποκλειστική ευθύνη των συντακτών της, και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εκληφθεί ότι αποτελεί άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.